

MED LEKEN I FOKUS

Ett gestaltningsförslag för Vittra förskolegård i Vallentuna

Sofia Arvidson & Matilda Nilsson

Examensarbete vid landskapsarkitektprogrammet
Institutionen för stad och land, Uppsala 2013

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser
och lantbruksvetenskap

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala

Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet

EX 0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp

Nivå: Avancerad A2E

© 2013 Sofia Arvidson (sofia.arvidson@gmail.com) & Matilda Nilsson (matilda.nilsson2@gmail.com)

Titel på svenska: Med leken i fokus - ett gestaltungsförslag för Vittra förskolegård i Vallentuna

Title in English: With play in focus - a design proposal for Vittra preschool yard in Vallentuna, Sweden

Handledare: Susan Paget, Institutionen för stad och land

Examinator: Petter Åkerblom, Institutionen för stad och land

Biträdande examinator: Antoinette Wärnbäck, Institutionen för stad och land

Foto och grafik: Författarna där inget annat anges.

Alla foton i examensarbetet publiceras med tillstånd från upphovsman. Fotografier på barn publiceras med tillstånd från förskolan.

Omslagsbild: Foto Matilda Nilsson

Originalformat: A4

Nyckelord: förskolegård, förskola, lek, barns utomhusmiljö, gestaltning

Keywords: preschool yard, preschool, play, children's outdoor environment, design

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se>

TACK!

Detta examensarbete avslutar våra studier vid landskapsarkitektutbildningen vid institutionen för stad och land på Sveriges lantbruksuniversitet, Ultuna. Vårt arbete handlar om hur en förskolegård kan gestaltas med utgångspunkt i barns lek och presenterar ett gestaltungsförslag som utförs för Vittra förskola i Vallentuna.

Vi skulle vilja börja med att rikta ett stort tack till barn, förskolepersonal och föräldrar på Vittra förskola i Vallentuna som tagit sig tid och engagerat delat med sig av sina tankar och åsikter. Vi vill också rikta ett tack till rektor Ingeborg Moestam på Vittra Vallentuna som bistått och hjälpt oss med praktiska saker. Vidare så vill vi tacka Catrin Viksten på Hemsö som varit upphovsman till projektet och som deltagit med stor entusiasm. Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Susan Paget för goda råd och tips under arbetets gång och sist, men inte minst, vill vi tacka nära och kära för allt stöd under vägen.

Sofia Arvidson & Matilda Nilsson
Uppsala, 2013

Vattenpölen som bildats av smältvatten var det roligaste på gården. Den gick att gräva, plaska och sitta i.

SAMMANFATTNING

Syftet med denna uppsats är att visa hur en förskolegård kan gestaltas med utgångspunkt i barns lek. Med vårt arbete vill vi belysa att den fysiska miljön påverkar hur bra leken utvecklas på förskolegården och därmed påverkar barnets olika upplevelser och erfarenheter under utomhusvistelsen. Förslaget utgår från barnets lek som en viktig komponent för utveckling och hälsa. Därmed är även pedagogik och motorik viktiga förutsättningar på förskolans gård.

Till grund för gestaltningen ligger en litteratursökning samt en brukardialog som genomförts med barn, förskolelärare och föräldrar. På så sätt utvecklade vi en förståelse för platsen och dess användning som kunde vävas ihop med den teoretiska kunskapen om barns lek i utemiljön.

Under arbetet tar vi fasta på att storleken på förskolegården är viktig för barns lek samt att leken flyter bättre i miljöer med naturkaraktär. Även variation är viktigt, både vad gäller karaktär, rumslighet, vegetation och material. Dessa aspekter har varit viktiga i gestaltningen. Genom markmodellering och användning av växtmaterial formas gårdens rumsliga och karaktärsrässiga drag. Gården blir sinnlig och varierad och innebär att leken kan flyta mellan olika rumslighet, karaktärer och platser. På så sätt uppmuntras barnen till upptäckande och rörelse.

Under arbetet har vi kommit fram till att det finns en skillnad mellan bilden av en lekmiljö och hur en faktisk lekmiljö fungerar. Vi har även insett att gårdens storlek har en avgörande relation till vilka förutsättningar och möjligheter som kan försiggå där. Med arbetet vill vi bidra till förståelsen för hur man bör tänka vid utformandet av förskolemiljöer och lyfta frågan om förskolegårdens storlek och utformning.

SUMMARY

The purpose of this master thesis is to show how a preschool yard can be designed with the focus on children's play. The design proposal was performed at Vittra preschool yard in Vallentuna. The proposal aims to be an inspiring example showing the physical aspects that support children's play. It also highlights the importance of the preschool yard design and that it affects how play flourishes and develops.

In our thesis we aim to find an answer to the question:

How can the preschool yard at Vittra in Vallentuna, Sweden, be developed to provide the children with a better outdoor environment regarding the possibilities to play?

BACKGROUND

Today, 83% of all children aged 1-5 years in Sweden are placed in preschool, where they spend about 30 hours a week. Therefore, preschool outdoor environment is an important place where children spend a considerable amount of their woken time. Children today are also dependent on the outdoor environment that their parents choose for them.

In literature, it can be seen that the preschool yard is important regarding children's play. Outdoor play not only contributes to strong emotions and memories, but also to the child's positive development in terms of physics and pedagogy.

Research also shows that the physical environment shapes the type of play. Environment with a natural characteristic is especially important. However, it is not unusual that preschool yards are dismal with a flat asphalt surface, sand and some play equipment. This is an adult's symbol for play rather than physical aspects that actually benefits play. A further problem is that the number of children in many preschools increases while the yard's surface remains the same.

Through literature we conclude that there are some important points to consider. Among other things, the play is encouraged by chaos and disordered environments. To encourage play, it is important with variation in materials, vegetation, character and spatiality. Another important aspect is a variety of places in the yard so that children have a chance to both hide in more confined areas and play together in larger groups. The size is another important aspect. Fredrika Mårtensson, a Swedish researcher, concludes that quality can never replace quantity when it comes to preschool yards. Play in natural environments means less conflict among children. One reason could be that those environments offer a lot of material for all children to share. We also concluded that the preschool yard must be design for children's motor skills and for education.

METHODOLOGY

A variety of methods were used to answer our research question and develop a design proposal for the site. The first part of the work consisted of a literature research in which we studied relevant literature about children's play and the outdoor environment for children such as preschool yards. During the same time period we started the design process by taking an inventory of the location and also conducted dialogues with the users. The inventory data was analyzed and then we set up a program in parallel as we started sketching. This led to an initial design proposal which was presented at a meeting with Vittra for discussion and feedback. After the follow-up the design progressed further and new sketch work was used to revise the proposal.

VITTRA

Vittra School is located in Vallentuna, a town north of Stockholm. The school contains both a preschool and an elementary school and includes children from the age of 1 to 15. However, our work includes only the preschool and its yard.

The existing yard has few features, hardly any vegetation or elevation differences. The preschool yard is stretched around the house, but the main part of the yard is facing south, which makes it very

exposed to the sun. One of the largest problems is the size of the yard. It includes 12 square meters of free space per child, which is a very low number compared to recommended numbers of 40 square meters per child. The structure of the yard lacked different room and characters.

DIALOGUE

Through a dialogue with the children, preschool teachers and parents we got to know how the usage of the yard better as well as the users and their thoughts. We used three different methods for the dialogue; a walking tour with small groups of the children, conversations with the preschool teachers and a survey for the parents.

During the walking tour we walked around the preschool yard with the child groups asking question about what they usually play there and what they want to be able to play. Many children were eager to tell us about various playground equipment they wished for. Through conversations with the preschool teachers we got their thoughts and wishes. The preschool teachers asked for more features and play facilities as well as more educational and motor elements for children. The parents got to express their opinion through a survey. They gave us knowledge about their usage of the yard; for example they had several thoughts about the storehouse where they leave their private

strollers, but they also wanted more play features and equipment. To complement the dialogue we also observed the children's usage of the yard during their play. This made us understand that there is too little distraction and activities for the children.

DESIGN

From the analysis we brought out key points for our design. These where to extend the size of the yard, to add play opportunities created by vegetation, add a variety of rooms and elevation difference as well as create a variety of characters. As vegetation and natural characteristics' is outlined as beneficial to generate play we decided to not focus on using premade play equipment but rather use landscape to create room for play.

In the design, we used the concept fairytales, relating to the name of the preschool; Vittra. Vittra is the name of fairytale creatures in Nordic folklore stories. Our main thoughts about fairytales are the movement through the story, the mental journey. The yard is shaped so that the topography and vegetation creates different spatial features and contributes so to generate movement in different ways; over, around and through. Along the way there are things to discover that nourishes the play and imagination.

It can be exciting plants, objects and spatiality. The design is flowing and enhances the experience of motion.

We found that the size was one of the biggest problems of the yard. Therefore we included a new part of the site; the Forest yard. This name due to its location on the site where there is a natural forest. The current yard keeps its structure with its parts; the Front side, the Cage and the Back side and also the Entrance. These are adapted to the different age groups, but can still be used by all of the children. The characters on these yards are similar with its greener characteristic but however there is a variation within them due to their site specifics. The recurring between the parts is the character of nature and added trees, shrubs and small hills.

The proposal for Vittra preschool yard.
 1. The Front side 3. The Forest yard
 2. The Cage and the Back side 4. The Entrance

CONCLUSION

In our proposal, we have worked with the yards structure and landscape form to create an environment that stimulates children's play. The yard area has increased, the ground is modulated and vegetation is added to provide children with a variety of places and experiences. Instead of choosing different play equipment the landscape has been transformed so to offer the same features. From the hills you can roll and glide, on tree trunks and logs you can balance and climb and in the vegetation you can build huts and make it your own place.

The literature shows that children's play is favored by chaos. This is controversial if you consider preschool yards as an advertising space for parents about to choose preschool for their children. Children and adults have very different requirements on outdoor environment, a fact that has become clear to us during our work. We, like other adults, had the image of a structured and ordered place when we started thinking about the design.

It is a clear difference between adults' images of a play environment and how an actual play environment works. This does not mean that children do not play in organized play areas, because they are frequently referred to them when they are in preschool age.

INNEHÅLL

LEKEN I FOKUS

FÖRSKOLEGÅRDEN EN VIKTIG PLATS	12
<i>Utomhuslek</i>	12
<i>Utemiljön formar leken</i>	12
<i>Förskolegårdar är dåligt anpassade</i>	12
<i>Projektets uppkomst</i>	12
<i>Syfte</i>	13
<i>Avgränsning</i>	13
<i>Målgrupp</i>	13
<i>Definitioner</i>	13
METOD	14
<i>Litteratursökning</i>	14
<i>Dialog och observation</i>	14
<i>Gestaltningprocessen</i>	16
BARNS UTEMILJÖ PÅ FÖRSKOLAN	18
<i>Förskolegårdens roller</i>	18
<i>Lek</i>	18
<i>Pedagogik</i>	20
<i>Motorik</i>	22
<i>Gårdens storlek</i>	22

VITTRA VALLENTUNA

OM VITTRA	26
<i>Vittra i Vallentuna</i>	26
<i>Omgivning & Cirkulation</i>	27
<i>Vegetation</i>	28
<i>Ytskikt & Utrustning</i>	28
<i>Klimat</i>	30
<i>Topografi</i>	30
DIALOG	31
<i>Gåtturer med barnen</i>	31
<i>Samtal med förskolelärarna</i>	32
<i>Enkät till föräldrarna</i>	34
<i>Vår observation</i>	35
ANALYS	37
<i>Slutsatser litteratur & dialog</i>	41
PROGRAM	42
SAGOR	43
GESTALTNINGSFÖRSLAGET	44
<i>Framsidan</i>	46
<i>Baksidan</i>	50
<i>Buren</i>	52
<i>Skogsgården</i>	53
<i>Entrén</i>	56

YTA OCH NATUR

DISKUSSION	60
<i>En bedömning av förslaget</i>	60
<i>Dialogen</i>	62
<i>Verklighetens påverkan</i>	63
<i>Slutsatser</i>	64
<i>Epilog</i>	65
KÄLLOR	66
BILAGOR	67
<i>Bilaga 1: Enkät till föräldrarna</i>	68
<i>Bilaga 2: Enkät svaren</i>	69
<i>Bilaga 3: Insamlat material från samtal med förskolelärare och Gåttur med barnen</i>	74

På Vittras förskolegård finns det få saker för barnen att sysselsätta sig med, vilket leder till frustration...

LEKEN I FOKUS

FÖRSKOLEGÅRDEN - EN VIKTIG PLATS

I Sverige är 83 % av alla barn i åldrarna 1-5 år inskrivna på förskolan, vilket är den högsta siffran någonsin (Skolverket 2012). I genomsnitt spenderar barnen 30 timmar i veckan på förskolan (Skolverket 2003). Därmed utgör förskolan och dess gård en viktig vardagsmiljö för många barn där de spenderar stor del av sin vakna tid.

Fredrika Mårtensson, miljöpsykolog vid SLU, påtalar att förskolebarn idag är hänvisade till de miljöer som vuxna väljer ut åt dem. Utomhuslek sker på mindre och alltmer tillrättalagda ytor än tidigare och förskolans utemiljö har blivit viktigare för utomhuslekandet i stort (Mårtensson 2004, ss.16-22).

Forskning från *Centrum för folkhälsa* visar dessutom att man redan i förskoleåldern lägger grunden för sin livsstil och fysiska aktivitet. All rörlighet som ingår i den dagliga motionen är positivt för kondition och bibehållen kroppsvikt. Samtidigt minskar risken för många av de folksjukdomar som hänger ihop med övervikt (Boldemann et al. 2005, s.10). Bra vardagsmiljöer i förskolan kan därmed stimulera till en hälsosam livsstil även senare i livet.

UTOMHUSLEK

Barns lek innebär en intim kontakt med omgivningen där hela kroppen används. De använder alla sinnen; lukt, smak, syn och hörsel för att uppleva sin omgivning (Lindholm 1995, s. V-3). De sinnliga och detaljrika miljöer som finns utomhus bidrar till starka upplevelser och minnen som vi bär med oss hela livet (Lenninger & Olsson, 2006 s. 16).

Utomhuslek medför också frisk luft, vilket gör att allergier och infektioner minskar, och bidrar i hög grad till barns positiva utveckling (Norén-Björn et al. 1993, s. 67). Barnets fysik och rörlighet tränas, sinnen och hjärna stimuleras. Samtidigt beskrivs barnet utveckla en känsla för naturen (Friluftsrådet 1998 se Mårtensson 2004, s. 20).

UTEMILJÖN FORMAR LEKEN

Mårtensson beskriver hur barn formar sin utemiljö men att också miljön formar barnens lek. Hon menar att emellanåt kan det verka som om landskapet leker med barnen (Lenninger & Olsson 2006, s. 18). Forskning visar att olika fysiska miljöer stimulerar lekens utveckling och social interaktion på olika sätt. Lek i miljöer med naturkaraktär visar exempelvis på en mer varierad lek med färre konflikter samtidigt som barnen i dessa miljöer utvecklade bättre motorik, koncentrationsförmåga och hade lägre sjukfrånvaro än på förskolegårdar som saknade naturkaraktär (Mårtensson 2004, s. 11). Olika utformning av utomhusmiljön ger alltså olika förutsättningar för leken och därmed barnets möjlighet att uppleva och lära om sig själv och andra.

FÖRSKOLEGÅRDAR ÄR DÅLIGT ANPASSADE

Det finns mycket forskning om barn och deras utemiljöer. Ändå är många förskolegårdar dåligt anpassade efter barns behov (Mårtensson 2004, s. 11). Det är inte ovanligt att förskolegårdar är både små och torftiga bestående av exempelvis en asfaltsyta, en

sandlåda och några lekredskap. Lindholm påtalar att dessa schematiska lekmiljöer motsvarar vuxnas bilder av miljöer för lek. Det innebär inte nödvändigtvis att de gynnar lekens kreativitet (Lindholm 1995, s. V-9).

Ett problem som Anna Lenninger, landskapsarkitekt, beskriver är att antalet barn på många förskolor ökar medan gårdens yta på förskolan förblir densamma. De största problemen finns idag i större orter, som Stockholm, där förtätning sker i befintlig bebyggelse. Där är dragkampen om friyta stor (Lenninger 2012, s. 32).

PROJEKTETS UPPKOMST

Idag finns många aspekter att ta hänsyn till vid nybyggnation av förskolor; funktionella aspekter, ekonomi och estetiskt uttryck. Men med tanke på att förskolan är barnens miljö frågar sig Lenninger varför så få förskolegårdar formgivs med leken som styrande premisser (Lenninger 2012, s. 34). Detta examensarbete har som ambition att lyfta just den frågan.

Vårt arbete tar plats på Vittra förskola i Vallentuna. Gårdens idag torftiga utformning har gjort att föräldrarna tryckt på och krävt en förändring. Med det som utgångspunkt har förskoleledningen på Vittra och fastighetsägarna Hemsö tagit kontakt med Sveriges lantbruksuniversitet för att få hjälp med ett förslag till ny utformning. Med detta som bakgrund formulerades upplägget för det här examensarbetet och vårt arbete tog fart.

SYFTE

Det övergripande syftet med detta examensarbete är att visa hur en förskolegård kan gestaltas med utgångspunkt i barns lek. Gestaltningen, som utförs på Vittra förskolegård, ska vara ett inspirerande exempel på vad som är viktigt för barns lek och belysa att utformningen spelar roll i förskolebarns utemiljöer.

Hur kan förskolegården på Vittra i Vallentuna utvecklas så att barnen erbjuds en bättre utomhusmiljö med lek som utgångspunkt?

Vittraskolan sedd från ovan. Den vita, streckade linjen markerar Vittras fastighetsgräns och den röda, heldragna linjen markerar förskolans befintliga gård. (Underlag: Eniro kartor)

AVGRÄNSNING

Vittraskolan i Vallentuna, består av både en förskola och en grundskola. För att avgränsa oss har vi valt att bara behandla förskolans utemiljö.

Gestaltningsarbetet avgränsas geografiskt till tomten som tillhör Vittraskolan. Främst gäller det den inhägnade förskolegården och tomtytan intill förskolans befintliga gård. Vi har dock tagit hänsyn till att även grundskolebarnen behöver plats för utomhusaktivitet på skolans tomt. Därför har vi undvikit att inkludera de delar av tomten som idag tillhör skolans utemiljö.

Ämnesmässigt har arbetet avgränsas till att beröra barns lek i utomhusmiljö. Detta grundar sig i att vi såväl som föräldrarna och förskolelärarna tycker att förskolegårdens främsta roll är att erbjuda plats för lek.

Det finns många aspekter som är av betydelse vid gestaltandet av förskolemiljöer, exempelvis säkerhet och ekonomiska begränsningar. Dessa två har vi valt att inte beröra i detalj för att på ett friare sätt kunna lägga fokus på förutsättningar för lek. När eller om projektet blir verklighet är det inte säkert att förskolan har möjlighet att realisera hela förslaget. I sådant fall är det även viktigt att säkerheten utreds ytterligare.

MÅLGRUPP

Examensarbetet vänder sig främst till verksamma landskapsarkitekter, planerare och studenter inom landskapsarkitekturutbildningen. Vår förhoppning är att arbetet ska bidra med en alternativ syn på barns utemiljöer.

Gestaltningsförslaget riktar sig till Vittraskolans olika brukare och ledningen på Vittraskolan i Vallentuna, men även till fastighetsägaren Hemsö. För rektorn på Vittra kan förslaget vara en målbild och inte minst ett underlag för att söka finansiering av en framtida ombyggnation av förskolegården. För barnen, föräldrarna och förskolelärarna kan det ge en förståelse för hur deras gård skulle kunna se ut. Vår förhoppning är även att Hemsö kan ha glädje av förslaget som ett exempel på hur en förskolegård skulle kunna utformas.

DEFINITIONER

Enligt FN:s barnkonvention definieras varje människa under 18 år som barn (Unicef 2009). När vi använder definitionen barn i vårt examensarbete syftar vi dock till barn i förskoleåldern, det vill säga barn i åldrarna ett till och med fem år.

Vittraskolans förskola är indelad i tre arbetslag som motsvarar olika åldersgrupper. *Cirklarna* är de minsta barnen och de är ett till två år gamla, mellanbarnen kallas *Trapetserna* och de är två till fyra år och de äldsta barnen som är fem år kallas *Hexagonerna*.

METOD

För att besvara frågeställningen och utveckla ett gestaltningsförslag använde vi oss av olika metoder. Första delen av arbetet bestod av en litteratursökning där vi studerade litteratur om barn, deras lekmiljöer utomhus och på förskolegården. Parallellt med detta startade vi gestaltningsarbetet genom att inventera platsen och genomföra en dialog med dess användare. Den inventerade informationen analyserades och därefter upprättade vi ett program parallellt som vi startade skissarbetet. Detta ledde fram till ett första gestaltningsförslag som vi tog med oss till Vittra för att diskutera och få feedback på. Uppföljningen ledde gestaltningsprocessen vidare och mer skissarbete följde för att revidera förslaget. Nedan ges en mer utförlig presentation av de olika metoderna och hur arbetet gick till.

LITTERATURSÖKNING

Genom litteratursökningen undersökte vi vilka roller en förskolegård har och vilka faktorer som är viktiga för att stimulera barns lek på förskolegårdar. På detta sätt samlade vi kunskap inför gestaltningsarbetet och fick en grundläggande förståelse inför dialogen. Urvalet som vi lyft fram från litteraturen är aspekter som varit extra viktiga just i vårt specifika fall och som ligger till grund för vårt gestaltningsförslag.

Inom ämnet barn och deras lekmiljöer utomhus finns det mycket litteratur och forskning. Detta gjorde att

vi tvingades avgränsa oss. Som huvudlitteratur valde vi att använda två böcker; *Lek äger rum* (Lenninger & Olsson 2006) och *Uteboken* (Norén-Björn et al. 1993). I dessa böcker presenteras kunskap från olika forskare och experter inom ämnet.

En av dessa experter är *Anna Lenninger* som är landskapsarkitekt och nationalrepresentant för *IPA – Barns rätt till lek* (ipa-sweden.org). IPA är en ideell förening som arbetar med att barns rätt till lek ska förverkligas.

Lenninger har tillsammans med *Titti Olsson* skrivit boken *Lek äger rum* (2004). I denna bok sammanfattas forskning och erfarenheter om barn och barns lekmiljöer från såväl forskare som yrkesverksamma representanter. Titti Olsson är vetenskapsjournalist och skriver bland annat artiklar om barn och deras utemiljöer.

Fredrika Mårtensson är miljöpsykolog och forskare vid SLU, Alnarp. Hon forskar om barns lek på förskolegårdar och har bland annat skrivit doktorsavhandlingen *Landskapet i leken – en studie av utomhuslek på förskolegården* (2004).

Eva Norén-Björn var tidigare projektledare för Barnombudsmannen och har varit delaktig i både *Uteboken* (1997) och *Lek äger rum* (2004).

Utöver dessa har andra skrivna källor från ovanstående författare och andra författare med kunskap inom området studerats.

DIALOG OCH OBSERVATION

En viktig del av inventeringsarbetet utgjordes av en brukardialog där vi fick en bredare bild av gårdens användning, förskoleverksamhetens behov samt hur gården såg ut och fungerade under andra årstider. Dialogen genomfördes med ett flertal metoder som anpassades efter de olika brukarna. Då brukardialogen var ett önskemål från såväl Hemsö som Vittras sida hade den också som syfte att skapa inflytande och delaktighet runt projektet.

De metoder som användes under dialogen var Gåtur med barnen, samtal med förskolelärarna samt enkäter till föräldrarna. Ambitionen var att så många som möjligt skulle få komma till tals. Hela den direkta brukardialogen genomfördes under 27 och 28 februari 2013.

GÅTUR

Syftet med Gåturen var att få en uppfattning om barnens relation till den befintliga förskolegården genom att på plats ställa frågor och låta barnen minnas, visa och upptäcka. Gåtur som metod utvecklades av Ivan Ambrose i Danmark. I Sverige har Suzanne de Laval arbetat med metoden (de Laval 1998, s. 1).

Metoden är till för att samla in och att lära sig om brukarnas synpunkter genom en planerad promenad i det studerade området. Vi valde att endast genomföra Gåturen med förskolebarnen, då det främst är de som är brukare av gården. Vi använde oss av metoden så som den beskrivs av Suzanne de Laval (1998) men modifierade den för att bättre anpassa den till vår situation.

de Laval rekommenderar att det inte bör vara fler än åtta till tio stoppunkter och att gruppstorleken inte bör överskriva tio personer (de Laval 1998, s. 2). Under sitt exjobb använde Maria Lindgren Gåturen för högstadieläver. Hon upplevde då att grupper på fyra till fem högstadieläver var en bra gruppstorlek (Lindgren 2012, s. 72). Vi fick rådet av Tuula Eriksson¹ att det kan vara lättare att hantera små barn i ännu mindre grupper eftersom barn ofta kan bli otåliga eller ivriga och pratar i munnen på varandra. Hennes rekommendation var därför att utforma grupper med tre barn per grupp. Vårt önskemål var att få prata med olika barn (vad gäller ålder, kön, intressen, lugn/aktiv) därför lät vi en förskolelärare som känner barnen väl sätta samman barngrupperna.

Vi valde att följa med barngrupperna båda två, så att en av oss hade ansvaret att hålla samman gruppen och föra diskussionen medan den andra antecknade vad som sades.

Frågor som ställdes på platserna på förskolegården:

- *Vad tycker du om det här stället?*
- *Brukar du vara här och leka?*
- *När brukar du vara här?*
- *Vad brukar du leka här? Finns det andra saker du brukar göra här?*
- *Vad skulle du vilja leka här?*

Frågorna utarbetades i diskussion med Tuula Eriksson, sociolog samt forskare och lärare på institutionen för stad och land, SLU.

Under förmiddagen den 27 februari 2013 genomfördes de första Gåturen med tre barngrupper ytterligare en Gåtur genomfördes den 28 februari. Gåturen tog uppskattningsvis 15-20 minuter/grupp. Grupperna bestod av tre till fyra barn/grupp och barnen var i åldrarna fyra till fem år gamla.

SAMTAL MED FÖRSKOLELÄRARNAS

Eftersom även förskolelärarna är brukare av förskolans utemiljö och har det pedagogiska ansvaret för barnen bestämde vi oss för att involvera även dem i brukardialogen. Att förskolelärarna hade mycket tankar, idéer och önskemål om gården och dess utformning var tidigt något som framfördes av både Hemsö och Vittraskolans rektor.

Några av samtalen skedde informellt på förskolegården eller vid lunchbordet. Vi genomförde även avskilda

samtal med tre förskolelärare, en från varje arbetsgrupp. Syftet var att ta del av deras kunskap och idéer angående den befintliga och nya utformningen av förskolegården.

Inför samtalen utformade vi nyckelfrågor som stöd. Utifrån nyckelfrågorna samtalade vi sedan fritt med förskolelärarna och gjorde själva inlägg när det var något vi ville veta mer om eller hade något att inflika. I huvudsak var det en av oss som förde samtalet medan den andra förde anteckningar över vad som sades, detta för att vi skulle ha möjlighet att bättre minnas vad som sagts.

ENKÄT TILL FÖRÄLDRARNA

Att involvera föräldrarna var viktigt för Vittra och därmed valde vi att utforma en enkät där de föräldrar som ville fick svara på frågor om skolgården. Vårt syfte var att samla in även deras åsikter och perspektiv på användningen av gården.

Enkäten delades ut under tisdagen 26 februari 2013 och återlämnades till skolan senast onsdagen 7 mars. Enkäten bestod av åtta frågor och under dessa åtta frågor fanns underfrågor, för att se enkäten i sin helhet se bilaga 1. Av 83 utlämnade enkäter fick vi in 22 stycken svar. Då enkäten endast lämnades ut under en vecka, vilket desutom var under sportlovsveckan ser vi ändå svarsfrekvensen som godkänd.

¹ Tuula Eriksson, sociolog, Institutionen för stad och land, möte 2013-03-14

OBSERVATIONER

Som komplement till dialogen genomförde vi en observation av barnens lek på förskolegården. Under observationen studerade vi hur barnen använde gården; vilka lekar som försiggick och vilka platser som användes. Genom att följa med barnen och förskolelärarna ut på gården och vara med på plats blev inte all informationsinsamling återberättad utan vi kunde med egna ögon se hur gården användes. Vår förhoppning var att observationerna skulle innebära att alla ålderskategorier av förskolebarnen studerades, även de minsta, som inte kom till tals i Gåturena.

Observationerna genomfördes som deltagande observationer. Detta beslut grundades på tidigare studier där svårigheterna med att vara icke-deltagande observatörer i samband med studier av en förskolegård beskrivits (Fangen 2005, s. 147). Även gårdens begränsade yta bidrog till vårt beslut om att vara deltagande observatörer.

Observationerna skedde kontinuerligt under hela tiden som vi var med barnen. Vi följde med barnen under deras fria lek på gården samt under ett par utflykter. Vi var även med barnen under lunchtid samt ett kortare pass under lek inomhus. Vi menar att vi inte slutade observera bara för att vi gick utanför gården eller inomhus och har därför samlat in intryck under hela tiden som vi var med barnen.

GESTALTNINGSPROCESSEN

Vår gestaltningsprocess följde den metod vi använt oss av tidigare under landskapsarkitektutbildningen. Processen inleddes med en inventering, därefter följde en analys. Utifrån analysen upprättades ett program därefter fann vi ett koncept för vår gestaltning. Därefter följde skissarbete för att utveckla ett gestaltningsförslag. Dock är gestaltning sådan till sin natur att man måste kunna hoppa fram och tillbaka för att finna nya lösningar och hitta motiv för sina beslut. Nedan beskriver vi de olika stegen i processen mer utförligt.

INVENTERING

För att få en grundläggande förståelse för Vittraskolans förskolegård startade gestaltningsarbetet med en inventering av gården.

Inventeringen genomfördes i februari då gården till största delen var täckt av is och snö. Detta försvårade inventeringsarbetet och därför valde vi att komplettera inventeringen av de fysiska förutsättningarna genom att studera flygfoton och foton tagna under andra väderförhållanden. Den 17 april 2013 fick vi även chans att studera gården utan snötäcke och besökte den befintliga skogen som vid tillfället till största delen stod under vatten. Under inventeringen undersökte vi gårdens beståndsdelar, den intilliggande skolgården samt omgivningen runt omkring Vittraskolan.

Omgivning & cirkulation

Här undersöktes relationen mellan förskolegården och dess omgivning vad gäller rörelsemönster och målpunkter. Vi noterade var andra skolor, torg, lekplatser, parker, naturområden och vatten fanns i området. För att förstå trafiksituationen utreddes möjligheter till transport med bil, buss, pendeltåg, fotgängare, cykel och parkeringsmöjligheter. Denna inventering utfördes för att lära känna förskolan och dess yttre förutsättningar samt för att kunna avgöra hur de påverkar gårdens utformning och förskolans verksamhet.

Vegetation

Vegetationen inventerades genom att de träd och buskar som fanns på gården studerades. Det vi kontrollerade var arter, uppskattad ålder, position och vitalitet. Vi studerade även vilka växter som fanns naturligt i omgivande landskap. Inventering utfördes för att bedöma vilket lekvärde, karaktär och rumsliga kvaliteter som de bidrar med på gården samt om den bör sparas eller behållas i den nya gestaltningen.

Ytskikt & utrustning

Vid inventeringen av ytskikt och utrustning undersöktes markmaterial, möbler och lekutrustning vad gäller skick, funktion och placering. Inventeringen gjordes för att kunna bedöma vad som bör behållas,

bytas ut, tas bort, flyttas eller rustas upp. Det gjordes även för att se om det var något som saknades på gården.

Klimat

När klimatet inventerades registrerades sol, skugga och vindförhållanden. Utifrån denna information kunde vi bedöma om gården behövde anpassas för att erbjuda mer sol eller skugga samt om det saknades skydd för vind.

Topografi

Topografin inventerades genom att inspektera höjdskillnader på gårdens markyta. Utifrån denna information kunde vi bedöma hur markens struktur bidrog till rumslig upplevelse och utmaningar för barnen.

ANALYS

I analysarbetet utgick vi ifrån våra iakttagelser av gården och sorterade och värderade dem. Vi valde att bedöma gårdens storlek, lekvärden, ytskikt och utrustning, vegetation, klimat och rumslighet men plockade även beståndsdelar som stråk och barriärer ur Lynchs (1960, ss. 46-48) analysmetod. Vi valde även att analysera gården utifrån den litteratur som lästs och dialogen som genomfördes.

Vi valde också att göra en SWOT-analys. Med SWOT-analysen identifieras en plats styrkor, svagheter,

möjligheter och hot (Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats). Styrkor och svagheter användes för att analysera den faktiska platsen, medan möjligheter och hot ses till den omvärld som finns i närheten av platsen (Boverket 2006, s. 44). Vi valde att modifiera SWOT-analysen och se till de möjligheter och hot som finns på den faktiska platsen och inte endast från dess sammanhang.

PROGRAM, KONCEPT & SKISSARBETE

Utifrån inventeringen och analysen upprättade vi ett program med övergripande punkter för vår gestaltning. Parallellt testade vi olika idéer på skisspapper utifrån de tankar vi hade. Vi startade skissarbetet med en tanke om att inspireras av temalekplatser och utforma gården med ett överordnat tema. Vi skissade därför på olika förslag utifrån olika teman vilket var till exempel havet, bondgården och medeltiden. Efter ett tag lät vi dock dessa tankar falla när vi insåg att förskolegården, som används av barnen varje dag, måste erbjuda en flexiblere miljö.

Från temalekplatsernas karaktärsfulla drag var det inte långt till andra sagoreferenser där spännande och fantasifulla landskap återfinns. Några sådana exempel var *Pettson*, *Plupp* och *Mumin*. Redan tidigt undersökte vi betydelsen av förskolans namn, Vittra, som visade sig vara väsen i norrländsk folktro. Med inspiration av detta tittade vi på inspirerande bilder

av det norrländska landskapet med såväl djupa skogar som den öppna böljande fjällvärlden med fåbodar.

Skissarbetet skedde parallellt med vår egen bearbetning av brukardialogen och litteraturstudien. I början skissade vi för hand i en övergripande skala, 1:500, efter ett tag växlade vi och testade våra idéer i en större skala, 1:200. Samtidigt har vi också testat att skissa små perspektiv och modellera i SketchUp för att få en känsla för rymd. Vi var dock länge låsta av den befintliga situationen och inte förrän vi funnit de nyckelpunkter som vår gestaltning vilar på (storlek, naturkaraktär, variation) växte såväl vårt första utkast som konceptet fram.

Efter att vi gjort ett första gestaltungsförslag visade vi det för förskolan igen. Mötet genomfördes den 17 april 2013. Ett samtal fördes om förslaget tillsammans med skolans rektor och förskolans arbetslagsledare. Närvarande var också en person med administrativ tjänst. Utifrån de kommentarer som framkom under mötet reviderade vi förslaget till den slutgiltiga presentationen.

BARNS UTEMILJÖ PÅ FÖRSKOLAN

I detta avsnitt sammanfattas forskning och litteratur om viktiga aspekter för barns vardagliga lekmiljöer, liksom på Vittra förskola.

FÖRSKOLEGÅRDENS ROLLER

Mål och riktlinjer för förskolans verksamhet beskrivs i förskolans läroplan, Lpfö 98 (Skolverket 2009, ss. 5-7). Följande utdrag är relevanta med tanke på förskolans utemiljö:

Förskolan skall erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet. Den skall inspirera barnen att utforska omvärlden. (s. 5)

Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande skall präglade verksamheten i förskolan. (s. 6)

Förskolan skall lägga stor vikt vid miljö- och naturvårdsfrågor. Ett ekologiskt förhållningssätt och en positiv framtidstro skall präglade förskolans verksamhet. (s. 7)

Förskolan skall medverka till att barnen tillägnar sig ett varsamt förhållningssätt till natur och miljö och förstår sin delaktighet i naturens kretslopp. (s. 7)

Utomhusvistelsen bör ge möjlighet till lek och andra aktiviteter både i planerad miljö och i naturmiljö. (s. 7)

Läroplanen beskriver förskolans verksamhet som en viktig del av barnets utveckling. För att uppfylla uppdraget beskrivs hur förskolan bör erbjuda lek både inomhus och utomhus (Skolverket 2009, s. 7). Förskolegården är barnens lekmiljö varje vardag, i stort sett hela året om. Sammanfattningsvis är det viktigt att den fungerar på flera olika sätt; genom att erbjuda trygghet och utmaningar, såväl fysiskt som psykiskt. Den bör också inspirera till fantasifull lek och interaktion med andra och samtidigt locka barnet att lära om sig själv och sin omvärld.

Sammanfattning FÖRSKOLEGÅRDENS ROLLER

Förskolegården har en viktig roll vad gäller barnets utveckling.

Denna utveckling sker i form av lek, pedagogik samt motorik.

Förskolegården bör bestå av varierade miljöer.

LEK

I FN:s barnkonvention paragraf 31 (Unicef 2009) anges det att "Varje barn har rätt till lek, vila och fritid". I teoretiska traditioner ses leken som en viktig del av barns växande, vilket kan ses i förskolans schemaläggning av lek (Nationalencyklopedin 2013a, april 16). Förskolans läroplan anser att verksamheten i förskolan skall använda ett medvetet bruk av leken och på detta sätt främja varje barns utveckling och lärande (Skolverket 2009). Lek definieras i Nationalencyklopedin (2013a, april 16) som en aktivitet som sker i nöjes syften, leken försiggår ofta kollektivt och en av de främsta utövarna är barn. Genom leken kan barnet stimulera sin fantasi, inlevelse och kommunikation. De får även större förmåga att tänka kreativt, samarbeta i grupp och lösa problem (Skolverket 2009).

Forskaren Wendy Russel beskriver leken som något som finns inom barnen och inte på själva lekplatsen. Hon nämner att barn inte alltid leker men att de flesta barn har förmåga att kunna leka vart som helst. Det kan vara bra med objekt och miljöer som inspirerar och stimulerar leken (Olsson 2010, s. 4).

Mats Niklasson, gymnastiklärare, skiljer mellan lek och idrott. Leken har ingen början och slut och har oftast inget tydligt syfte. Idrott och spel har däremot ett linjärt förlopp med en början och ett slut. Idrott och spel tränar kondition och fysik, men ger inte den stimulans till barnhjärnan som den fantasidrivna leken gör (Lenninger & Olsson 2006, s. 60).

NATUREN GYNNAR LEKEN

Fredrika Mårtensson, menar att i barns lek utomhus har naturen en nyckelroll. Med naturen menas både enskilda element som buskar, träd och stenar men även landskapet i sin helhet. Människans intresse växer med naturens utseende och förändring, det finns en trygghet hos oss att känna igen naturens olika rytmer och förlopp under dygnet och året (Mårtensson 2011, s. 2).

Mårtensson säger att naturen och landskapet bidrar till leken genom att vara tillåtande då det finns ett överflöd av material. Detta underlättar för det enskilda barnet att tillgodose sina behov och önskningar samt främjar det sociala samspelet. Eftersom landskapet är mer mångfunktionellt än inomhusmiljöer kan barn lättare finna och upprätta egna relationer till olika platser. De gröna miljöerna är mer flexibla och uppvisar en större variation vad det gäller fantasi- och rollerkar. Enligt Mårtensson utgör uppbrott, förändring och effekter utomhuslekens huvudsakliga kännetecken (Mårtensson 2011, s. 2).

På lekplatser uppehåller sig barn inga längre stunder på de lekredskap som finns, utan den största delen av leken pågår under och omkring lekredskapen (Lenninger & Olsson 2006, s. 9).

Jenny Gråhed (2008) skriver i sitt examensarbete om fördelarna med växtmaterial framför prefabricerade lekredskap. Bland annat lyfter hon fram att växtmaterialet är mångfunktionellt då det formar miljöer samtidigt som barnen kan leka i och med det (Gråhed 2008, s. 77). I SCAMPER-rapporten påtalas även fördelarna med växtmaterial för att minska barns utsatthet för solens UV-strålning (Boldemann et al. 2005, s. 11).

Norén-Björn påtalar också vikten av att det skall finnas löst material att leka med. I naturmark och skog finns det mycket pinnar, kottar, barr och löv vilket gör att det räcker åt alla barn och konflikterna minskar (Lenninger & Olsson 2006, s. 9).

KAOS UPPMUNTRAR TILL LEK

Med kaos väcker vi vårt medfödda medvetande, och när detta sker bli vi först intresserade. Vid en ytterligare höjning av medvetandegraden blir vi nyfikna, sedan skapas entusiasm och det är i detta tillstånd som lekande barn befinner sig. Leken uppstår därmed i ett möte mellan kaos och ordning (Lenninger & Olsson 2006, ss. 51-52).

Kaos står dock ofta i konflikt med vuxnas önskan om ordning och reda. Till skillnad från barn tar vuxna i första hand in miljön via synen (Lindholm 1995, s. V-3). I naturmiljöer har personalen ofta lägre krav på att det ska se städat och prydligt ut i förhållande till förskolegårdens mer ordnande miljö. Därmed har det även noterats att det uppstår färre konflikter mellan barn och vuxna, vid lek i skogsmiljö (Lenninger & Olsson 2006, s. 19).

Anna Lenninger nämner i en artikel att när ytorna på förskolegården krymper ersätts jord och växtlighet med annat, slitstarkare markmaterial. När gården består av konstgräs eller gummiastfält ser pinnar, brädor, stockar och stenar mer ut som skräp, än bland buskar och jord. I och med detta påtalar hon att prydlighestestetiken flyttar utomhus i takt med att materialen på gården blir allt mer konstgjorda (Lenninger 2012, s. 34).

VARIATION ÄR VIKTIGT

Aspekter som bidrar till variation är bland annat kuperad terräng, olika redskap, vegetation samt hur dessa element förhåller sig till platsen (Lenninger & Olsson 2006, s. 19).

Barn behöver en utemiljö som både lockar dem att stanna till och greja med saker och att röra på sig. (Lenninger & Olsson 2006, s. 17).

Barn utforskar sin miljö med hela kroppen och med alla sinnen. Då behövs material, vegetation och ytor som gör det intressant och ger barnet rörelsefrihet (Lenninger & Olsson 2006, s. 17). Enligt Eva Norén-Björn är det viktigt att gården har olika rum som erbjuder plats för olika aktiviteter; både ostörd lek, plats för framträdanden och lek i större grupp. Finns det naturliga rumsligheter på en plats bör de bevaras och förstärkas med hjälp av möblemang och vegetation (Norén-Björn et al. 1993, ss. 55-57).

Mårtensson beskriver att det måste finnas något som sammanfogar de olika elementen och rummen, på detta sätt bildas ett landskap för leken och inte endast en miljö av isolerade funktioner. Mårtensson anser att "Ett bra leklandskap kan fungera lite som scenografin på en teater, där en diskret antydning till plats och vägar till och från scenen kan bli utgångspunkten för ett stort drama" (Lenninger & Olsson 2006, ss. 17-18).

Om det finns platser för barnen att gömma sig och sina saker på är det ett tecken på att det är en fungerande utemiljö. Sådana funktioner är tillgång på buskar och miljöer för att bygga egna kojor (Lenninger & Olsson 2006, s. 28). Kojan är barnets frizon, där kan barnet vara sig själv och känna sig tryggt från omgivningen. Från kojan kan barnet välja fritt när de vill ta del av eller delta i omgivningen (Lenninger & Olsson 2006, s. 42).

Sammanfattning LEK

Lek är en rättighet enligt barnkonventionen.

Leken uppstår i ett tillstånd av entusiasm, vilket gynnas av kaos.

När leken sker i miljöer med naturkaraktär, exempelvis skog, blir den mer fantasifull och mindre konfliktfylld.

För att stimulera lek är det viktigt med variation, i material, vegetation och rumslighet. Gården måste ha olika platser och rum för barnen. Det skall finnas chans att både gömma sig i slutna områden och för lek i större grupper på öppna ytor.

Växtmaterial bildar både fysisk rumslighet och går att leka med och i.

PEDAGOGIK

Förskolegården är en plats för pedagogisk verksamhet i form av utomhuspedagogik. Nationellt Centrum för Utomhuspedagogik (NCU) definierar utomhuspedagogik som "ett förhållningssätt som syftar till lärande i växelspel mellan upplevelse och reflektion grundat på konkreta erfarenheter i autentiska situationer" (NCU 2013). Genom utomhuspedagogik sker ett växelspel mellan sinnliga upplevelser och boklig bildning samtidigt som platsens betydelse lyfts för lärandet lyfts fram (NCU 2013). Sara Chronvall (2010, s. 2) har i sitt examensarbete definierat utomhuspedagogik som "upplevelser som arrangerats av pedagogerna och där barnen lär sig något utomhus som de kan ha nytta av i framtiden". Hon menar att det inte behöver vara övningar som är kopplade till specifika ämnen, utan att det istället kan bestå av praktiska aktiviteter som att plantera växter, kompostera eller bygga.

Utemiljön kan exempelvis användas för att hjälpa barn med sin begreppsutveckling. Eva Norén-Björn beskriver hur barnet måste kunna iaktta, vrida och vända, banka och pröva föremål. För att begripa måste det finnas möjlighet att gripa (Norén-Björn et al. 1993, ss. 82-83). Barnens inläring är dock olika under olika åldrar, yngre barns inläring består till största delen av sinnesupplevelser, motorik och rytm. Tre till fyra åringar lever sig in i naturen och blir en del av den

Mårtensson anser att förskolelärarna ofta ser utomhusmiljön som en fostrare för barnen, medan de själva är fostraren inomhus. Hur än utemiljön ser ut så är ändå förskolelärarna hävdar Mårtensson mer passiva utomhus och inväntar i större utsträckning barnens egna initiativ. Barn uppmuntras till att utveckla egna former av samvaro och leka och lösa konflikter på egen hand (Lenninger & Olsson 2006, ss. 14-15).

Det är förskolelärarna som har ansvaret för och bedriver den pedagogiska verksamheten. Landkapsarkitektens uppgift är att tillgodose med miljöer som fungerar för den pedagogiska verksamhet som förskolelärarna bedriver. Därför är det viktigt att vid utformandet av en förskolegård ta hänsyn till förskolelärarnas tankar och idéer om platsens användning.

Med hjälp av redskap och utrustning kan begrepp förklaras och förstås. Med lutande ytor kan exempelvis det lutande planet, tyngdlagen och friktion förklaras. För att barnen skall tänka matematik och lära sig att räkna kan klossar, stenar och pinnar vara en idé. Barnet kan även lära sig avstånd och sträckor, som hur långt

Växtmaterial bidrar med dynamik då det förändras fysiskt över tid och under året. Barnen lär sig om naturens processer och livet som fenomen genom kontakt med växtmaterial (Gråhed 2008, s. 77). Vegetation kan också locka andra upplevelser till förskolans gård. Buskage, vatten och fågelbord kan locka småfåglar. Även fjärilar och insekter lockas av blommande vegetation och trästubbar (Norén-Björn et al.1993, s. 65).

Naturens material kan också samlas in för att användas i leken inomhus, exempelvis kottar, stenar, pinnar och löv (Norén-Björn et al. 1993 s. 71). Fantasin för

Barn lär sig mycket av sina jämnåriga och man bör därför inte undeskatta att de ibland är för sig själva och pysslar med egna saker, utan förskolelärnarnas direkta närhet. Det kan leda till konfrontation barnen emellan vilket i sig kan vara utvecklande genom att barnet exempelvis förbättrar sitt språk (Norén-Björn et al. 1993, ss. 76-77).

MOTORIK

Motorik är kroppens rörelseförmåga och kroppens rörelsemönster samt nervsystemets kontroll. Rörelserna kan vara enkla eller komplexa och genetiskt inlärda eller bestämda. Exempel på bestämda rörelser är blinkreflexen, medan att hjula är en inlärda rörelse (Nationalencyklopedin 2013b, april 16).

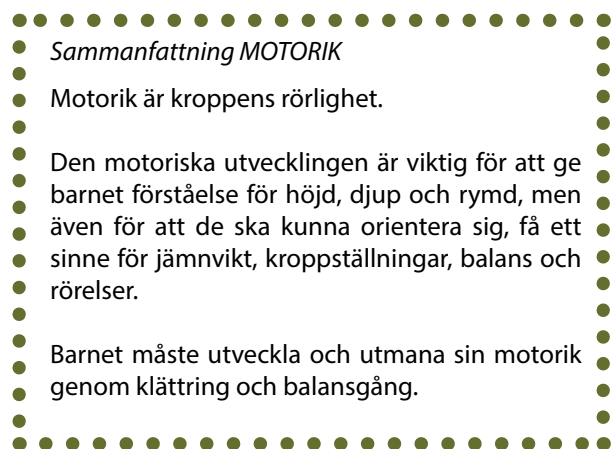
Springa, hoppa, gunga, snurra, rulla, åla, slå kullerbyttor och dansa är viktiga inslag i leken som kräver plats på förskolegården. Med dessa fysiska inslag utvecklas de delar av hjärnan som innebär förståelse för höjd, djup och rymd. Det gör att barnet lär sig att orientera sig i det tredimensionella rummet och får ett sinne för kroppens jämvikt, kroppställningar, balans och rörelser (Lenninger & Olsson 2006, s. 55).

BARN MÅSTE UTMANAS

Förskolelärarna måste ha kunskaper inom olika områden. Om barnen vill klättra i träden, måste det finnas förskolelärare som är där och låter barnen göra detta. Fröken måste våga! (Norén-Björn et al. 1993, s. 81).

Även om barn måste utmanas och testa sin förmåga finns det säkerhetsaspekter att ta hänsyn till. Som planerare och ägare till lekmiljöer måste man hålla i minnet att barn upp till 10-12 år har svårt att förutse de risker som kan finnas i förskolans utemiljöer. Barn

måste pröva sina gränser och detta är något som en säker lekmiljö skall tillgodose (Sveriges Kommuner och Landsting 2009, ss. 26-27). Sveriges Kommuner och Landsting har utformat en handbok som nämner det viktigaste att tänka på vid byggnation och upprustning av lekplatser och lekutrustning. Vid anläggning av lekmiljöer bör fallskydd, solskydd, vilka växtmaterial man använder exempelvis tas i betänkandet (Sveriges Kommuner och Landsting 2009, ss. 26-27).

-
- *Sammanfattning MOTORIK*
 - Motorik är kroppens rörlighet.
 - Den motoriska utvecklingen är viktig för att ge barnet förståelse för höjd, djup och rymd, men även för att de ska kunna orientera sig, få ett sinne för jämvikt, kroppställningar, balans och rörelser.
 - Barnet måste utveckla och utmana sin motorik genom klättring och balansgång.

GÅRDENS STORLEK

Fredrika Mårtensson, påtalar att kvalitet aldrig kan ersätta kvantitet när det gäller utformandet av en förskolegård. Hon menar också att det är viktigt att gården är tillräckligt stor så att alla barn har chans att hitta sin egen plats för lek (Lenninger & Olsson 2006, ss. 18-19). Forskning har även visat att leken flyter bättre och att färre konflikter uppstår mellan barnen på större förskolegårdar (Chronvall 2010, s. 25). Med en större yta ges barnen möjlighet att leka med lösa föremål och lämna dem. Om gården är liten klamrar sig barnen istället fast vid föremålet som de har fått tag på så att inget annat barn ska ta det i anspråk (Lenninger & Olsson 2006, ss.26-27).

Centrum för folkhälsa, Avdelningen för folkhälsoarbete, har genom sitt projekt SCAMPER gett ut en rapport där studier av miljön på förskolegårdar presenteras. Brist på utrymme för fysisk aktivitet anses vara en av de främsta orsakerna till övervikt hos barn. I deras studier av förskolans utemiljöer visar det sig att barn med tillgång till mycket vegetation och stora, kuperade landskap rörde sig mer under sin utevistelse (Boldemann et al. 2005, ss. 8-10).

Förskolans utemiljö regleras sedan 1987 av PBL, men lagen anger diffust hur stor en förskolegård bör vara:

Det är därmed fritt för tolkning hur stor en förskolegård bör vara beroende på vad som anses vara lämpligt för lek och utevistelse.

Innan PBL trädde i kraft angav Socialstyrelsen rekommendationer för hur stora förskolegårdar bör vara per barn (Mårtensson 2004, s. 21). Olika siffror har varit aktuella, 1987 var siffran 40 kvm friyta/barn (Stockholm Stad 2012, s. 5), en lägre siffra än vad som angavs på 70-talet då 55 kvm friyta/barn var det rekommenderade måttet (Mårtensson 2004, s. 21). Frågan om storleken på förskolans utemiljö har därefter lyfts över på kommunerna. Många kommuner har dock angivit motsvarande siffror som rekommendation vid nyetablering av förskolegårdar (Stockholm Stad 2012, s. 5). Vallentuna kommun anger att de har en målsättning för friytans storlek på 40-50 kvm friyta/barn vid nybyggnation av förskolegårdar.²

På en liten gård, med många barn, uppstår hårt slitage på utemiljön och växterna måste därmed vara tåliga (Gråhed 2008, s. 4). Tomas Lagerström³, landskapsarkitekt och växtexpert på SLU, nämner att för växter är det extra känsligt eftersom barnen ofta går i närkontakt och bryter grenar, plockar blad och trampar i växtbädden. Kompaktering beskriver Lagerström som ett av de största problemen för växter i lekmiljö. Skelettjord och stenar/sarger föreslår han för att skydda växternas rötter och säkra växtens överlevnad.

- *Sammanfattning GÅRDENS STORLEK*
- Att gården är tillräckligt stor är viktigt både
- vad det gäller barns lek, utveckling och
- hälsotillstånd.
-
- Stora, kuperade landskap med mycket
- vegetation gör att barn rör sig mer.
-
- Idag finns inga riktlinjer för storleken på
- förskolegårdar utan varje kommun får jobba
- fram sin egen norm, en vanlig sådan är 40 kvm
- friyta/barn.
-
- Gårdens storlek står också i relation till hur hårt
- slitaget påverkar växtmaterial.

³Tomas Lagerström, landskapsarkitekt, Institutionen för stad och land, 2013-03-18

*Att finna alternativa sätt att använda
lekutrustningen gör det roligare.
Här hoppar barnen utför den lilla
rutschkanan.*

VITTRA VALLENTUNA

OM VITTRA

Vittra AB är ett företag som driver drygt 30 friskolor och förskolor runt om i Sverige. Vittraskolans pedagogik handlar om att utgå ifrån den enskilda individen snarare än att dela in och kategorisera. Att utveckla förmågor som problemlösning, kreativitet, kritiskt tänkande och att lära tillsammans beskrivs som minst lika viktigt som ämneskunskaper (Vittra u.å.). En viktig utgångspunkt i Vittras pedagogik handlar om att medvetandegöra den personliga inlärningsprocessen som ett steg i att kunna hantera omvärlden och vara redo för framtidens utmaningar.⁴ Bland annat beskriver rektorn på Vittra Vallentuna att "det är viktigt att barnen lär sig hantera verkligheten så som den är."

VITTRA VALLENTUNA

Den Vittraskola vi arbetar med ligger i Vallentuna och heter därmed Vittra Vallentuna. Vallentuna är en av Stockholms nordliga kransorter med cirka 20 minuter till centrala Stockholm såväl som till Arlanda och skärgården. Detta gör Vallentuna till en attraktiv ort att bo i och kommunen har ett av de högst inflyttningstalen i landet. Tätorten är beläget naturskönt i ett kulturlandskap intill Vallentunasjön. Kommunen har drygt 30 000 invånare, varav 20 000 bor i tätorten (Vallentuna kommun 2011).

Vittra Vallentuna ligger i stadsdelen Bällsta, i den södra delen av Vallentuna med närhet till Täby. Skolan och förskolan öppnades 2006 i nybyggda lokaler och har en förskoleavdelning med 83 barn och ca 320 barn i årskurserna F-9. I verksamheten arbetar 35 lärare varav 12 stycken inom förskolan.⁵

På Vittra förskola går barn från 1-5 år och barnen har delats in i olika arbetslag. De minsta är Cirkelarna som är 1-2 år gamla och detta arbetslag består av 16 barn. Barnen som är 3-4 år är del av arbetslaget Trapetserna. Eftersom det är många barn i detta åldersspann har arbetslaget delats in i 2 grupper, a och b. De äldsta barnen på förskolan är Hexagonerna, de är 5 år gamla.⁶

⁴ Ingeborg Moestam, rektor, Vittra Vallentuna, samtal 2013-02-11

⁵ Ibid

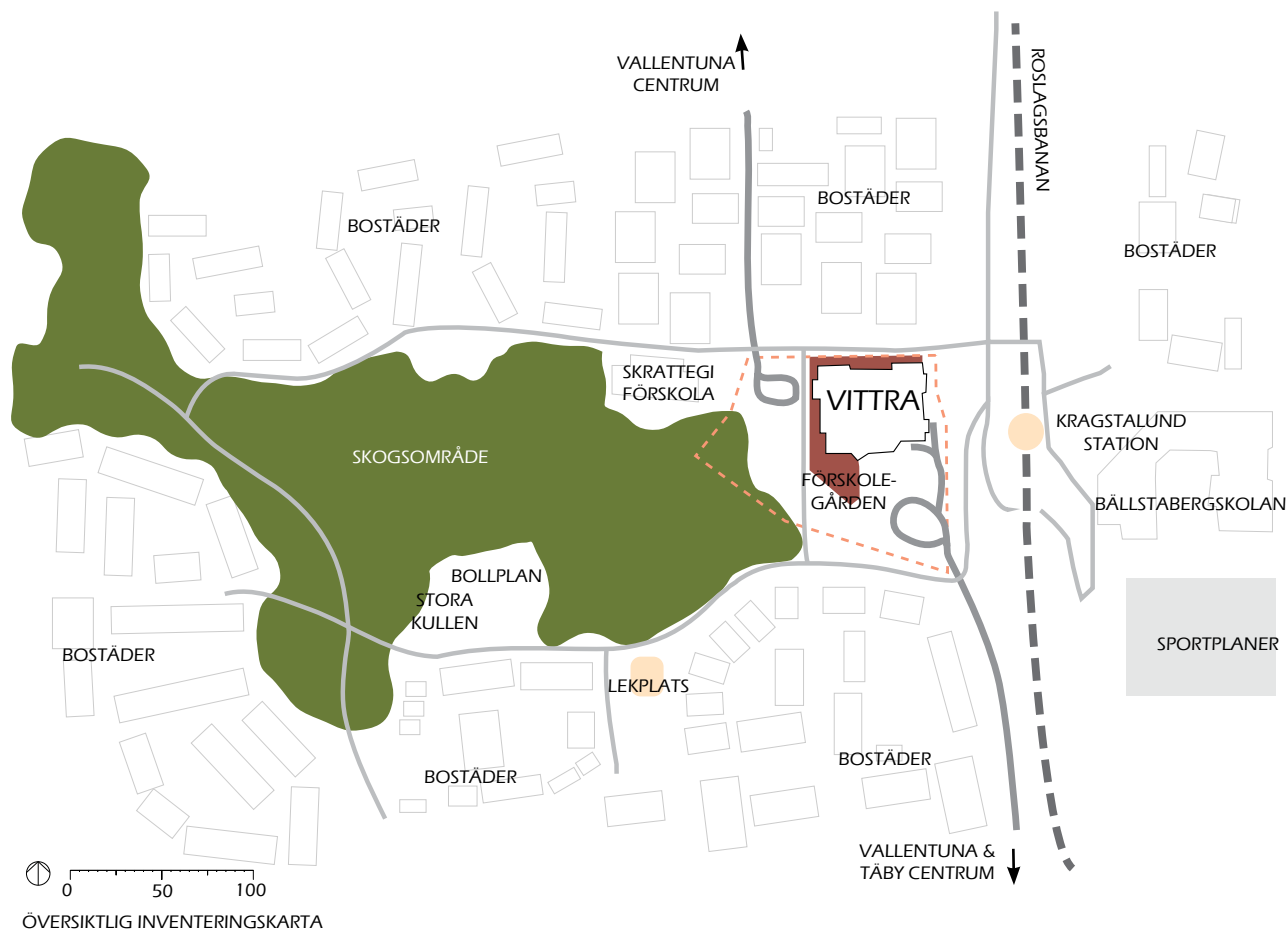
⁶ Ibid

OMGIVNING & CIRKULATION

Vittra är omgiven av bostadsområden med radhus, villor och flerbostadshus. Granne med Vittra ligger ytterligare en förskola, Skrattegi, och pendeltågsstationen Kragstalund. Väster om Vittra finns ett skogsområde med blandskog.

Skolbyggnaden är byggd i två plan och inrymmer både förskolan och grundskolan. Verksamheterna har var sin entré; grundskolan på den södra sidan och förskolan på den västra sidan. Den största delen av södersidan utgörs av grundskolebarnens utemiljö, men en liten del är inhägnad för förskolebarnen. Denna del av förskolans tomt kommer i fortsättningen benämnas *Framsidan*. Förskolan har även inhägnade remsor längs den västra och norra fasaden. Ytan längs den norra fasaden kommer i det fortsatta arbetet benämnas *Baksidan* och ytan längs den västra fasaden kommer benämnas *Buren*. Här finns även entrén till förskolan. Totalt är förskolans gård 985 kvm.

Bostadsområdena som omger Vittraskolan är utifrånmatade vilket gör att skolan angörs med återvändsgator; en i nordvästra hörnet vid förskolan och en i sydöstra hörnet för skolan och varutransporter. Idag finns totalt 30 parkeringsplatser och två handikapplatser. Det finns flera trafikseparerade gång- och cykelvägar att ankomma skolan på. Cykelparkeringar finns i dagsläget endast på skolgården.

ÖVERSIKTIG INVENTERINGSKARTA

VEGETATION

På framsidan finns tre rönnar, troligen planterade då skolan byggdes 2006. Utanför staketet, runt framsidan och buren, finns en bokhäck. Häcken har i vissa lägen utsatts för hårt slitage av grundskolebarnen och därför inte etablerat sig. Vid skolans entré har ett björksly vuxit upp till ett mindre flerstamigt träd. I det nordvästra hörnet finns ett litet, döende fruktträd. På baksidan finns även åtta pallkragar med plats för odling.

YTSKIKT & UTRUSTNING

Framsidan(1) består av en asfaltsyta och tre sandlådor. Intill den södra fasaden finns en mindre yta belagd med betongplattor och intill den västra fasaden finns en yta belagd med trä i marknivå. Vad gäller utrustning finns en balansgång, tre fjädergungdjur, en piruettsnurra samt två stycken picknickbord. Intill gångvägen finns en bod med plats för barnvagnar, pulkor, trehjulingar och lös lekutrustning.

I Buren(2) finns inga möbler eller lösa föremål med undantag av en kista med sandningssand. Markmaterialet består av ett trädäck i nivå med marken och asfalt. En brandtrappa från övre våningen leds ner här.

På Baksidan(3) består markmaterialet av gräs. Här finns också en sandlåda med ett lekhus. På gräsmattan är fyra bildäck, för hopp och balanslek, monterade. Här finns även en rejäl grill och några flyttbara stubbar att sitta på. Förskolegårdens alla delar omgärdas av Gunnebostängsel.

Mellan Buren och Baksidan finns en smal passage.

Baksidan är en smal yta längs skolbyggnadens fasad.

På baksidan finns ett litet hus och en grill. Vintertid blir ytan svårframkomlig på grund av is och snö.

Förskolans entré ligger på den västra sidan av byggnaden.

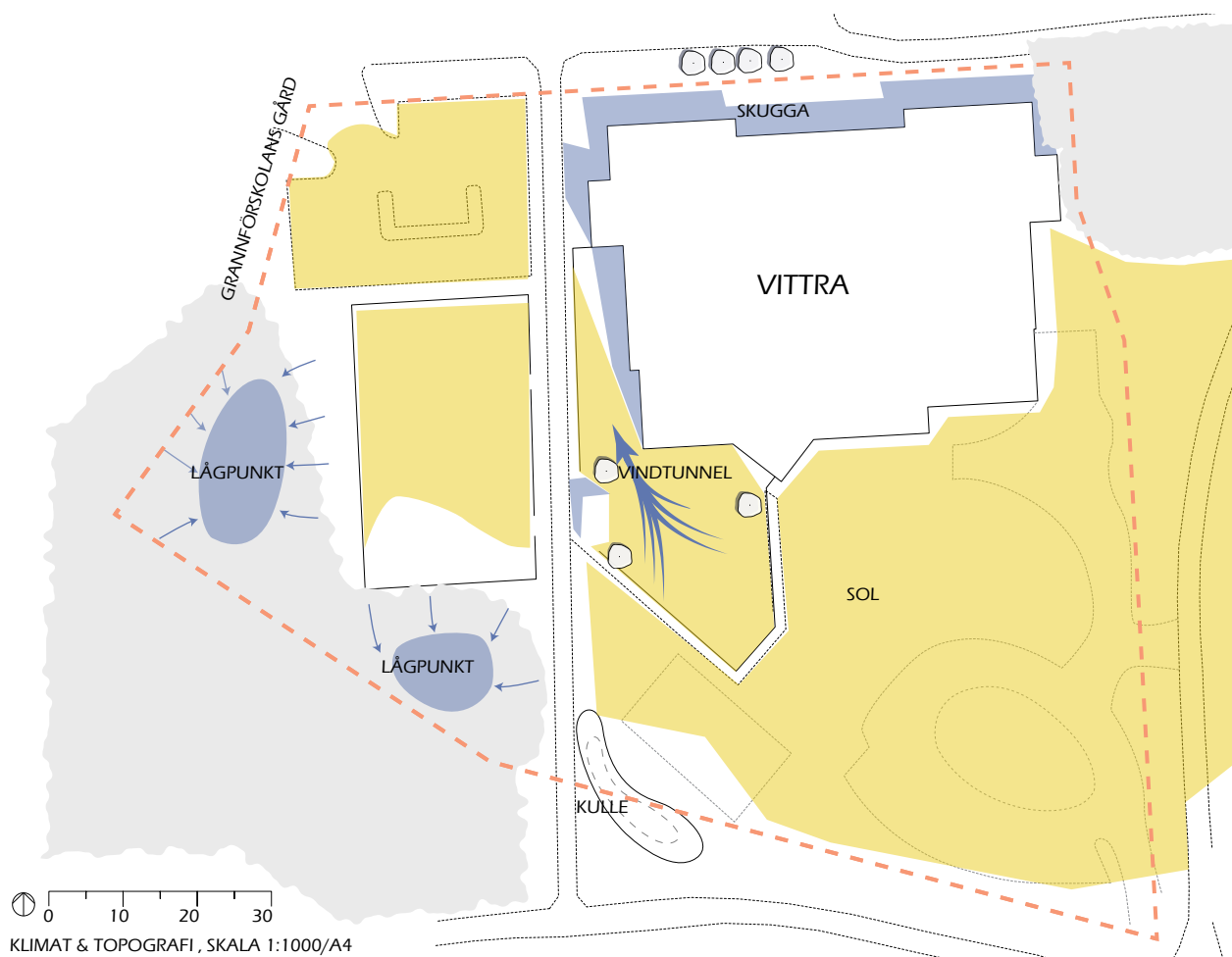
På framsidan finns en bod. Där förvaras lös lekutrustning, barnvagnar och trehjulingar.

Skogen som delvis tillhör skolans mark består av blandskog. Efter snösmältningen bildas stora vattensamlingar här.

Framsidan är platt och öppen. Markmaterialet består mestadels av asfalt och sand.

KLIMAT

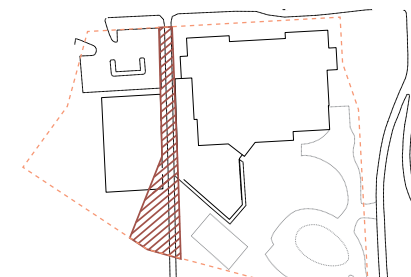
Framsidan är helt öppen och solbelyst. På baksidan skuggas nästan hela ytan av skolbyggnaden eftersom den ligger i rakt norrläge.

Det finns i dagsläget inga vindsyddande, fysiska element på gården vilket gör att den upplevs blåsig under dagar med stark vind. En vintunnel uppstår mellan skolbyggnaden och boden.

TOPOGRAFI

Hela förskolegården är platt. På skolgården finns en modellerad kulle som av slitaget att döma ser ut att användas flitigt av grundskolebarnen.

I skogen som ligger i den västra delen av Vittras tomt finns ett par lågpunkter där mycket vatten ansamlas under vårmältningen.

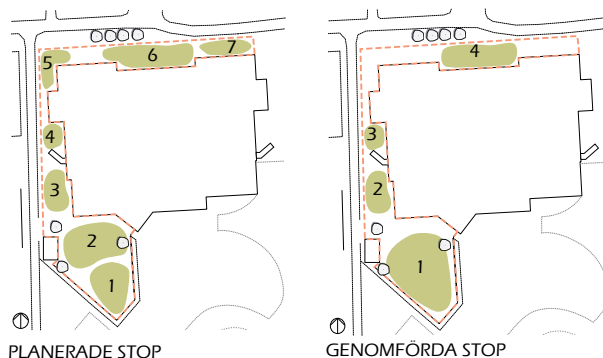
RÖDA YTAN ÄR OMRÅDET FÖR GC RESEVAT I DETALJPLANEN

DIALOG MED BARN, FÖRSKOLELÄRARE & FÖRÄLDRAR

För att komplettera inventeringen och få förståelse för gårdens användning genomförde vi en brukardialog med flera olika delar. Mer utförlig information om metoderna och genomförande kan läsas i metodavsnittet.

GÅTURER MED BARNEN

Under Gåturena stannade vi vid fyra platser på gården och ställde frågor till barnen. Vi hade planerat att ha sju stopp men vi upptäckte redan under vår första Gåtur att barnen hade svårt att relatera till flera av de platser vi valt ut. Vi lät därför barnen stanna vid de ställen som de upplevde som platser, vilket blev totalt fyra stycken stopp. En sammanfattning av barnens tankar kan ses i bilaga 3.

Då vi genomförde Gåturena var de andra barnen ute samtidigt. Flera barn undrade otåligt när det var deras tur och de som redan varit med ville gärna fortsätta. Detta medförde att barngruppen som deltog i Gåturen stördes av de barn som inte var med. Förskolelärarna försökte hjälpa till genom att be de barn som inte skulle vara med i gruppen att leka någon annanstans. Barnen som deltog i Gåturena visade stor glädje över att få vara på de delar av gården som de vanligtvis inte använde då vi tog med dem dit.

BARNENS ANVÄNDNING AV GÅRDEN

En av frågorna vi ställde till barnen lød *Vad skulle du vilja leka här?* Frågan var svår för barnen att förstå och de berättade istället vad de ville ha för utrustning och föremål. Några sådana exempel var en bergochdalbana, en källa med drickbart vatten eller en guldig bil.

Hexagonerna berättade även att de saknade klätterställningen som av säkerhetsskäl flyttats till skolgården under hösten 2012. Ett utav barnen pekade på klätterställningen som flyttats och ropade *skolbarnen har tagit vår klätterställning*.

Vi upptäckte att det inte var någon större skillnad på vad barnen leker på olika delar av gården. På baksidan berättade barnen att de varit med och grillat men få barn berättade om odling i pallkragarna eller lekar som de brukade leka där.

Sammanfattning BARNEN

- Barnen uppfattade att gården består av fyra delar; framsidan, baksidan, entrén och den så kallade buren.
- Barnen efterfrågade programmerad lek, i form av föremål och utrustning.
- Liknande lekar sker på alla delar av gården.
- Den intensiva situationen på gården bidrog till att det var svårt att genomföra Gåturena.

På baksidan klättrade majoriteten av barnen upp på det lilla lekhusets tak, därifrån skedde diskussionen med såväl oss som barnen emellan.

SAMTAL MED FÖRSKOLELÄRARNAS

I samtalen med förskolelärarna framkom att de tänkt mycket på vad de skulle vilja ha på den framtida gården. Vi fick reda på deras syn på gårdens användning, bra och dåliga saker med dagens utformning samt vad de hoppas ska förändras. För att se en sammanfattning av samtalen med förskolelärarna, se bilaga 3.

UTEVISTELSE PÅ FÖRSKOLANS GÅRD

Alla förskolegrupper använder gården dagligen, vanligtvis under både för- och eftermiddag. Användningen bygger dock på en växelverkan mellan barngrupperna, där de byts av mellan inomhusvistelse, utevistelse och utflykter. 2-3 dagar i veckan går de äldre barngrupperna på utflykter i närområdet exempelvis för pulkaåkning, skridskoåkning eller lek i skogsområdet. Ofta, även vintertid, äter barnen och förskolelärarna mellanmål ute på gården.

Förskolelärarna påtalar att användningen av gårdens delar varierar över året. Framsidan används under den största delen av året men på grund av solförhållandena kan den inte användas under varma sommardagar. Baksidan används då istället eftersom den är skuggad av huset. Under vintern och våren används dock baksidan inte alls eftersom gräsmattan blir lerig av barnens spring.

De tycker även att gården är för oprogrammerad för

att kunna tillgodose de behov av lek som barnen har. I dagsläget blir barnen frustrerade över att det inte finns så mycket saker att göra på gården och förskolelärarna tycker att de lägger väldigt stort ansvar på barnen genom att be dem gå och leka utan att det finns någon miljö som inspirerar till lek.

Förskolelärarna nämnde också att det är ett problem att gården i dagsläget är en enda stor öppen yta, de önskade att barnen skulle kunna vara på olika delar och att det skulle finnas en möjlighet att få gå iväg lite mer för sig själv.

AKTIVITETER FÖR OLIKA ÅLDERSGRUPPER

Förskolelärarna berättade att de olika åldersgrupperna har olika behov eftersom barnens utveckling under förskoletiden är stor. De yngsta barnen, Cirkarna, har precis lärt sig gå och deras lek utgörs av stillsamma aktiviteter som att gå, stå eller sitta i sandlådan. De äldre barnens lek består av energifyllda lekar med mycket spring, häftiga rörelser och klättring.

Tidigare försök med att låta olika åldersgrupper vistas på gården samtidigt har inneburit problem där de yngre barnen riskerat att bli omkullsprungna av de äldre barnen. Det har även skett olyckor då de mindre barnen skadat sig när de använt lekutrustning som passar de äldre. Därför har man under hösten flyttat en större klätterställning som tidigare stått på förskolegården till skolgården. Förskolelärarna

efterfrågar därför separerade delar av gården som är bra anpassade till respektive åldersgrupp. En del är idag inhägnad, den så kallade buren, detta för att få en avskild del för den yngsta barngruppen, Cirkarna, att vara på.

De aktiviteter som förskolelärarna såg som gemensamma för alla åldersgrupper var sandlek. För Cirkarna ansåg de att det även borde finnas variation i material, plats för barnen att sitta samt möjlighet för att använda sparkbilar. För de äldre barnen, Trapetserna och Hexagonerna, bör det finnas mer utmaningar vad det gäller motorik och lek. Förskolelärarna önskar sig även pedagogiska inslag som odling, kompost och platser där man i grupp kan sitta och samtala, gärna skyddat från väder och vind. Mer vegetation och platser att gå undan på är något som alla förskolelärarna tyckte saknades.

FÖRSKOLEGÅRDENS ROLL

Efter samtalen med förskolelärarna kan vi konstatera att de ser gården som en viktig plats för lek, men att de också anser att det är viktigt att det finns inslag som tränar barnens balans och motorik. De tycker även att gården ska ha inslag med pedagogiska verktyg som stimulerar barnen att testa exempelvis fysiska fenomen och samband i naturen.

Sammanfattning FÖRSKOLELÄRARNÄ

Förskolelärarna tycker att gårdens främsta roll är att vara en plats för lek. Men de tycker också att den bör erbjuda motorisk träning och pedagogiska verktyg.

Det finns för lite programmerad lek, rumslighet och vegetation enligt förskolelärarna.

Alla barngrupper är ute på gården varje dag enligt förskolelärarna. Barnen äter mellanmål ute, året om.

Gårdens olika delar används under olika årstider.

Gården saknar krypin där man kan leka tillsammans eller vara avskild.

Väderskydd saknas, för både sol, regn och vind.

Förskolelärarna efterfrågar en uppdelning av gården där olika platser anpassats för olika åldersgrupper av barn. Oavsett kön eller ålder gillar de flesta barn att gräva, leka med bilar och klättra.

ENKÄT TILL FÖRÄLDRAR

Av förskolans 83 barn fick vi in 22 enkätsvar från föräldrarna. För att se frågorna i sin helhet, se bilaga 1, för att se svaren i sin helhet, se bilaga 2. Nedan följer en sammanställning av svaren.

ATT TA SIG TILL FÖRSKOLAN

18 föräldrar nämnde att de ankommer med bil, 14 föräldrar angav att de går eller cyklar och två föräldrar angav att de ibland ankommer med pendeltåg. Faktorer som årstid samt vem av föräldrarna som hämtar och lämnar gör att färdsättet till och från förskolan varierar. Ett par föräldrar angav att de alltid använder bil eftersom de bor långt ifrån förskolan.

ÅSKITER OM DEN BEFINTLIGA GÅRDEN

Ett flertal föräldrar använder ord som tråkig, fantasilös, händelselös och trist för att beskriva dagens gård. Gårdens storlek anger några föräldrar som "stor yta" och "relativt stor" medan andra anser att gården i dagsläget är för liten. Någon förälder skriver att den upplevs som för liten för de större barnen.

Barnvagnsförrådet tar många föräldrar upp som något positivt. Någon förälder nämner dock att det är rörigt och trångt i barnvagnsförrådet, samt att det ofta blir stående vatten inne i förrådet under vårens töväder.

Något som föräldrarna lyfter fram, till skillnad från barn och förskolelärarna, är bristen på skötsel och underhåll. Skottning vintertid och sopning av gården sommartid nämns som bristfällig. En annan sak som tas upp är att grinden kan vara svår att öppna vintertid på grund av snö och is.

AKTIVITETER FÖR OLIKA ÅLDERSGRUPPER

Majoriteten av föräldrarna tyckte att det bör finnas olika aktiviteter och områden för de olika åldersgrupperna. Ett svar från en förälder lyder följande:

Det bör finnas olika områden för olika åldrar. Gården kan upplevas som väldigt rörig när det är många barn. Det känns då ibland som de små barnen blir lite "överkörda" av de stora barnen.

När vi sedan ställde följdfrågan om vilka aktiviteter som passade de olika åldersgrupperna fick vi lite olika svar, några svarade inte alls på frågan medan andra hade många olika förslag på aktiviteter för åldersgrupperna. De aktiviteter som återkom mellan de olika åldrarna var exempelvis sandlek, gunga och klätter.

FÖRSKOLEGÅRDENS ROLL

Vi kunde tydligt utläsa från svaren att den största andelen av föräldrarna tycker att gårdens viktigaste roll är att vara till för lek. 20 av 22 svarande nämner lek i sitt svar. De två som inte nämnt ordet lek i sitt svar är ändå inne på samma resonemang. 5 av 22 föräldrar nämner

att de anser att gården är viktig för att barnen skall öva upp sin motorik och flera av svaren influeras av tanken om balans och barnens utveckling. Föräldrarna anser även att gården är till för barnens lärande, men i första hand för lek. En av föräldrarna sammanfattar det så här:

Främst för fri lek, i andra hand för pedagogiska syften.

-
- Sammanfattning FÖRÄLDRARNA*
- Den fria leken bör vara huvudsyftet med gården enligt föräldrarna.
 - Gården har för få funktioner, utrustning och vegetation som kan aktivera barnen. Sandlek, gungor och klätter anser de passa för alla åldersgrupper.
 - Många använder bilen för att ta sig till förskolan.
 - Barnvagnsförrådet är uppskattat av föräldrarna. Någon skulle vilja ha bättre ordning och mer plats.

VÅR OBSERVATION

Observationerna genomfördes under sportlovsveckan vilket innebar att det var färre barn på förskolan än normalt. Rutinerna var annorlunda då både Hexagonerna och Trapetserna var ute på gården samtidigt, något förskolelärarna i samtalen angivit att de brukar undvika. När vi observerade barnens lek på gården var det 30 barn ute, i normala fall uppskattar vi antalet barn till 20-25 stycken.

Under observationen blev det extra tydligt att barnen hade för lite saker att ta sig för på gården. Exempelvis upplevde vi att vår närvaro blev en huvudattraktion och spännande för barnen. Ett par gånger uppstod

När Hexagonerna besökte grundskolebarnens gård passade de på att utmana sig själva genom att gå balansgång på sargen till bollplanen.

konflikter mellan barnen som vi tolkade som tecken på uttråkning och frustration. Vi kunde se hur barnen hittade egna sätt att använda lekutrustning och utmana sig själva. Under observationen fick Hexagonerna gå ut en stund på grundskolebarnens gård. Först klättrade de i den stora klätterställningen. Alla funktioner provades ett par gånger, någon testade även att rutscha utför klätterställningens trappa. Snart fortsatte leken vidare då de klättrade upp på trästaketet kring den mindre bollplanen för att gå balansgång.

Vid vattenpölen samlades många barn. De plaskade, grävde, samlade vatten i hinkar och någon till och med satte sig i pölen. Andra barn sökte sig till stuprännor för att greja med smältvattnet där.

Barnens visade stor fascination av vattenpölen som hade bildats på gården.

Vi uppfattade även att lösa föremål, såsom trehjulingar och en liten rutschkana användes flitigt medan få barn lekte på de befintliga gungdjuren.

CIRKLARNA UTEBLEV

Vår tanke med observationerna var att vi också skulle kunna se hur de minsta barnen använder gården, detta fick vi dock inte möjlighet till då förskolelärarna beslutade sig för att inte gå ut med denna barngrupp på grund av det isiga och hala underlaget. Förskolelärarna bedömde gårdens fysiska kondition som en olycksrisk. Den information vi har samlat in om Cirklarnas användning av gården har vi alltså endast fått genom samtalen med förskolelärarna istället, vilket kan läsas under nästa avsnitt *samtal med förskolelärarna*.

Tre av barnen lekte intensivt med plastrutschkanan.

Sammanfattning *OBSERVATION*

Vi upplevde i verkligheten vad förskolelärarna påtalat; att barnen inte hade tillräckligt att sysselsätta sig med på gården.

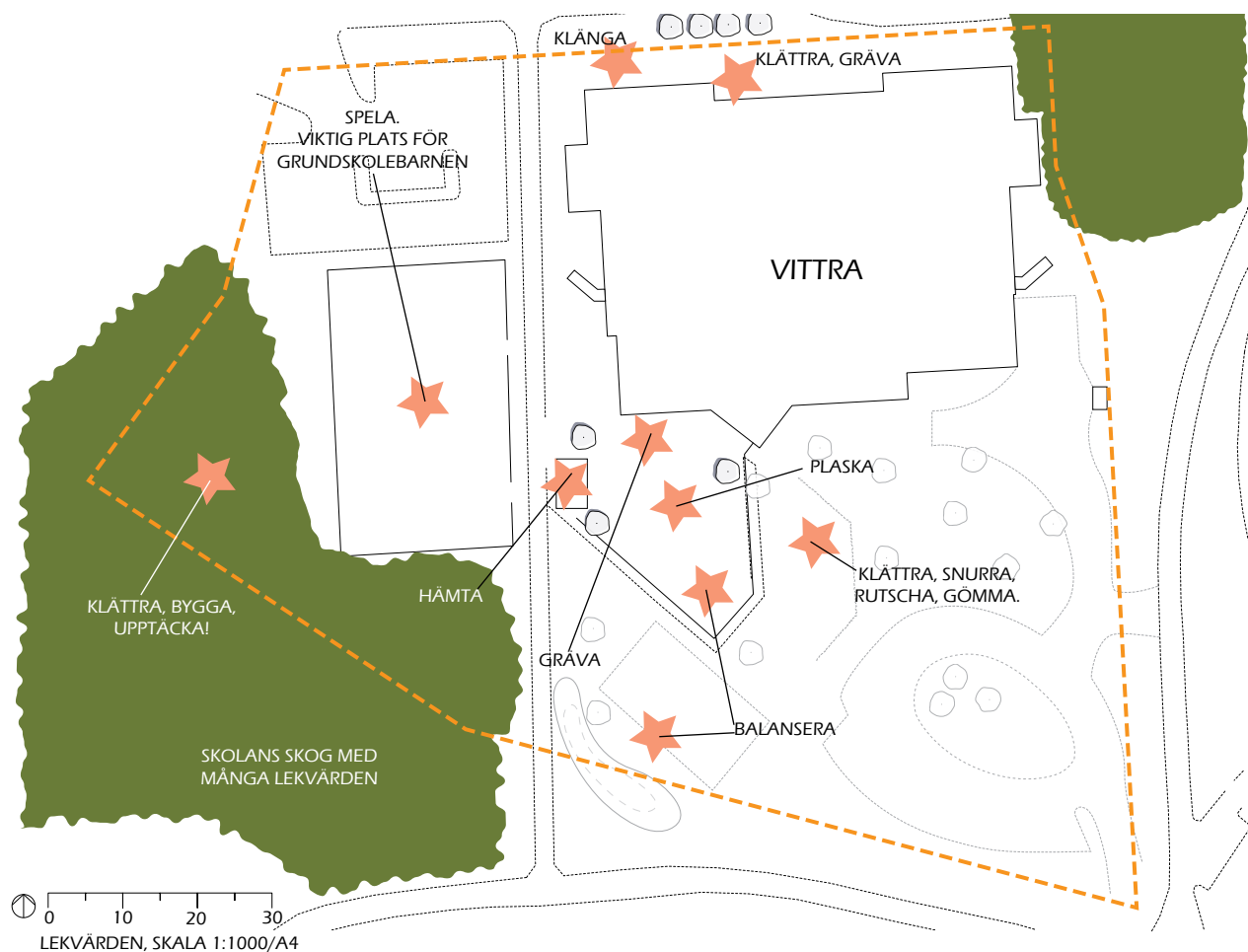
Barnen sökte utmaningar.

Vattenpölen som bildats på gården visade barnen stor fascination för. Generellt verkade barnen vara duktiga på att ta tillfället i akt och utnyttja de förutsättningar för lek som fanns.

Barnen använde inte den befintliga lekutrustningen i någon större utsträckning. Istället användes den lösa lekutrustning flitigt.

ANALYS

Nedan presenteras vår analys som tar upp *lekvärden*, *stråk & barriärer*, *storlek*, *klimat*, *rumslighet*, *vegetation*, *SWOT* samt *analys av litteratur och dialog*.

LEKVÄRDEN

Variation beskrivs i litteraturen som en viktig aspekt för att gynna lek. Ytan på gården är öppen och karg och bidrar därför med få upplevelse- och lekvärden. I denna miljö finns en risk att barnens lek påverkas om de känner konkurrens om lekutrustningen och inte lockas att röra sig runt och finna olika platser för leken.

SKOGEN

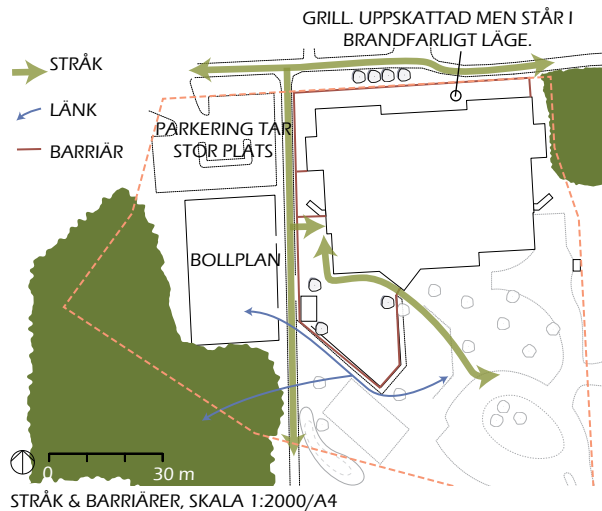
Det angränsande skogsområdet kan vara värdefullt som lekmiljö men utnyttjas i dagsläget inte så mycket av förskolan. I litteraturen beskrivs hur miljöer med naturkaraktär gynnar leken ur flera aspekter. En liten del av det intilliggande skogsområdet ligger dessutom inom Vittras tomt. Här finns stora, etablerade träd, en variation av arter (tall, asp, björk, gran), naturligt kuperad mark, tillgång på löst material, plats för kojbyggen och lågpunkter där vatten kan ansamlas. Att ge förskolebarnen tillgång till skogen skulle innebära en mer stimulerande miljö med naturligt solskydd, sinnliga upplevelser och möjlighet att själva forma miljön under leken.

LEKUTRUSTNING

Det finns lite lekutrustning på gården och den som finns är anpassad för de mindre barnens lek och motorik. Dock är denna utrustning inte placerade där de mindre barnen brukar hålla till. De större barnen saknar utmaningar.

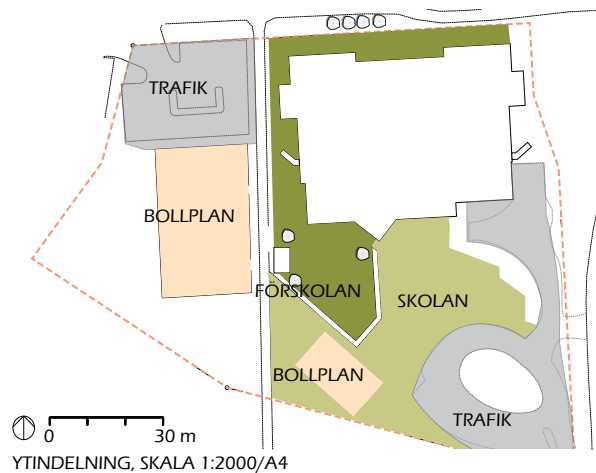
TILLFÄLLIGA LEKVÄRDEN

Det finns få lekvärden på gården idag men man ska inte underskatta barnens förmåga att sysselsätta sig. Tillfälliga lekmöjligheter som när det regnar och snöar sysselsätter barnen länge. Att planera för tillfälliga vattenpölar eller ge plats för snöhögar skulle därmed också tillföra lekvärden för barnen.

STRÅK & BARRIÄRER

De viktigaste stråken omkring förskolan är GC-vägarna som leder mellan bostadsområdena till och från förskolan. Stråket som korsar förskolans tomt har ett reservat i detaljplanen och är en viktig länk i närområdet. Mellan grundskolebarnens utemiljö och skogen respektive bollplanen finns en kontakt som är viktigt att bevara för att inte försämrade grundskolebarnens möjlighet till utevistelse.

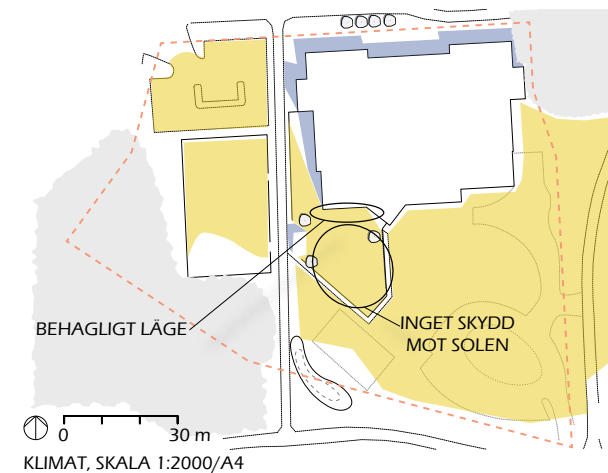

STORLEK

Storleken på förskolegården uppges enligt litteraturen vara en faktor som påverkar leken. Räknar man samman all inhägnad yta för förskolebarnen blir gårdens storlek ca 950 kvm. Med 83 barn på förskolan innebär detta att storleken per barn blir 12 kvm. Förskolelärarna uppger att vissa delar av gården bara kan användas under specifika delar av året på grund av klimat och markmaterialets tålighet. Detta innebär att ytan per barn i realiteten blir ännu lägre. I litteraturen framkommer att en rekommenderad yta är 40 kvm/barn. Vår slutsats är därför att Vittras förskolegård är för liten i förhållande till antalet barn som går på förskolan.

PROGRAMMERADE YTOR

Om man tittar på fördelningen av ytor inom skolans tomt blir bilden enligt ovan. En stor del av skolans tomt upptas av trafiksituationer med parkering, vändplaner och lastzoner. Framförallt gäller detta grundskolans trafikangöring men även förskolans trafikangöring är onödigt platskrävande med tanke på förskolans minimala gård. Enligt lagen bör man prioritera yta för lek framför parkeringsyta (SFS 2010:900, 8 kap 9 §).

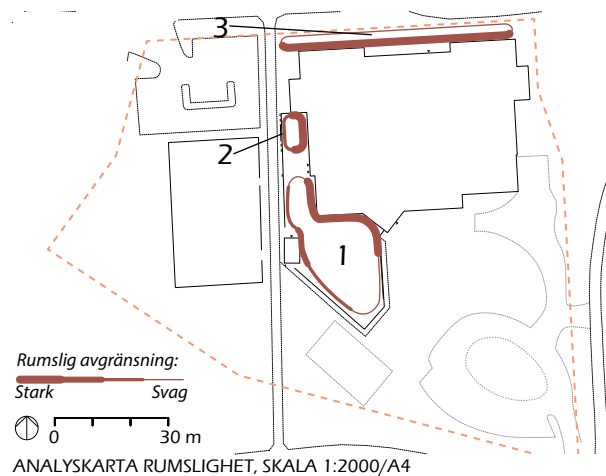

KLIMAT

Gårdens klimatförhållanden tvingar brukarna att använda olika delar av gården under olika årstider. Framsidans läge med skolbyggnaden i norr och dess inramade men öppna yta gör att den sommartid beskrivs som en gryta eller öken. Varma sommardagar är starkt solljus både obehagligt och olämpligt för barn att vistas i. Det solbelysta läget kan dock vara positivt under vinter och vårmånader när solljuset inte är lika starkt. Då tinas marken upp snabbare och det blir behagligt att vistas på gården. Det optimala skulle därför vara att kunna variera solskyddet så att man sommartid kan skydda sig mot solen och vintertid får ner solens värmande strålar på gården. Intill husfasaden bildas ett behagligt solläge där det kan vara skönt att sitta tidigt på våren och känna den första värmen.

Baksidan fungerar i dagsläget som komplement till framsidan på grund av skuggförhållanden och gräsmattans skörhet. Med tanke på gården begränsade yta kan denna användning dock ifrågasättas.

Den öppna och platta ytan gör att gården blir utsatt för vind. Här skulle lägivande växtmaterial kunna hjälpa upp situationen.

RUMSLIGHET

Gårdens avsaknad av fysiska element gör att det endast finns tre rumsligheter. Till största delen är det husets fasader som definierar dem. De identifierade rummen är innehållslösa och saknar variation vad gäller storlek och karaktär. Varje rum överblickas i sin helhet vilket innebär en brist på saker att upptäcka och därmed brist på stimulus och utmaningar för barnen.

1. Ett stort rum där fasaden och boden utgör de tydligaste rumsliga gränserna. I sydväst, mot skolgården, bildar staketet och bokhäcken en svagare gräns. Bokhäcken är i vissa lägen helt nedtrampad vilket innebär en stark visuell koppling mellan skolgården och förskolegården. Det finns därmed en obalans mellan rummets olika fysiska gränser och rumsligheten tenderar att flyta ut över staketet.

2. Ett litet rum med en tydlig rumsbildning som definieras av fasaden, brandtrappan och staketet/häcken. Karaktären är hård och kal på grund av få detaljer och mjuka material samt den höga fasaden i förhållande till rummets lilla yta. Fasaden har stora fönster från Cirkelarnas lokaler vilket gör att det upplevs privat.

3. Ett långt, smalt rum som sträcker sig längs husets norra fasad. I övrigt har rummet en otydlig avgränsning där det egentligen flyter ut över staketet och får stöd av bostäderna och vegetation på andra sidan GC-vägen. Rummet är kallt, öppet och visuellt utsatt både mot GC-banan och mot fasaden som utgörs av flera stora fönster in till grundskolebarnens lokaler.

VEGETATION

Gården lider i dagsläget brist på vegetation både vad gäller mängd och artvariation. Detta gör att den upplevs karg och hårdgjord. Bokhäcken står utanför staketet och de tre rönnarna är för höga för att barnen ska kunna interagera med dem. Därför bidrar den befintliga vegetationen till få upplevelse- eller lekvärden. Bokhäcken har viss inramande effekt mot GC-vägen och skolgården. Dock har den i vissa lägen utsatts för så hårt slitage att vissa plantor behöver ersättas med nya.

De tre rönnarna har etablerat sig tillför blomning, bärsättning och höstfärgning. Lövträd bidrar dessutom till skugga sommartid och solnedsläpp vintertid. Dock ger rönnarna inga rumsliga kvaliteter i dagsläget. Det döende fruktträdet är litet samt i dåligt skick och bör tas bort.

ODLING

Odling har flera pedagogiska värden, bland annat förståelse för naturen och dess kretslopp, samarbete och kreativt skapande. I dagsläget är odlingslådorna inte så väl skötta men det finns ett intresse av odling och kompostering bland förskolelärarna och föräldrar vilket gör att det skulle kunna utvecklas.

SWOT

STYRKOR

- Närheten till skogen, skolan äger en liten del av skogsmarken
- Goda kommunikationer, framförallt Roslagsbanan och GC-systemet
- Bilfri miljö, lite trafik i rörelse
- Framsidan i behagligt söderläge
- Öppen yta med plats att springa
- Det finns engagemang och intresse för gården

SVAGHETER

- Liten yta – många barn
- Lite vegetation, liten artvariation, ingen växt på gården som barnen kan integrera med
- Direkt solbelyst, inget naturligt solskydd
- Inget för barnen att utforska eller ta sig för
- Hårdgjort och mycket sand
- Platt
- Otydlig och oinbjudande entré
- Grillen, felplacerad, brandfara
- Monoton, avsaknad av olika rumslighet, aktiviteter, miljöer.
- Ingen tydlig identitet

MÖJLIGHETER

- Skapa bättre kontakt med skogen
- Positiv inställning till förändring – både Vittra och Hemsö
- Skapa en grönare gård
- Göra entrén tydligare och mer inbjudande
- Tillföra fler upplevelsevärden
- Utöka förskolegårdens storlek

HOT

- Buller från Roslagsbanan
- Regler och förordningar om parkering och bilar
- Kommunens mark
- Ekonomiska hot, för dyrt

SLUTSATSER LITTERATUR & DIALOG

LITTERATUR

I dagsläget är gårdens platt och innehåller lite variation vad det gäller material, vegetation, karaktär eller rumslighet. Enligt litteraturen uppmuntras leken av variation. Miljöer med naturkaraktär ger leken mer utrymme till fantasi och den blir även mindre konfliktfylld. **Gården bör ges mer grönska, fler varierade rum samt en variation i material och karaktärer.**

Motorik är en viktig del av barns utveckling enligt litteraturen. Vittra förskolegård ger idag inga fysiska eller motoriska utmaningar. **Gården bör därför erbjuda utmaningar vad gäller balans och klättring som bidrar till en bättre motorik.**

Vittra förskolegård är idag av en storlek på cirka 950 kvm, detta ger oss 12 kvm/barn. Litteraturen anger att storlek och topografi är viktig både vad det gäller barns lek, utveckling och hälsa. En vanlig riktlinje för storleken är 40 kvm/barn. **Vi bör därmed se till att gården utvidgas och får en varierad topografi.**

Förskolebarnen har i dagsläget ingen stans att ta vägen för att skydda sig mot solens strålar. Enligt litteraturen innebär bra lekmiljöer också miljöer där barnen inte utsätts av solens UV-strålning. **En viktig aspekt är därför att göra tillägg på Vittras förskolegård som skänker skugga där barnen uppehåller sig mycket.**

DIALOG

Genom brukardialogen fick vi kunskap om att barnen vill ha fler lekmöjligheter. Dagens gård innehåller lite verktyg som kan uppmuntra och inspirera till barnens lek. **I omgestaltningen bör det tillföras mer karaktärer, funktioner, rumslighet, växter och material som kan uppmuntra och inspirera leken.**

Enligt förskolelärarna använder de gården varje dag och till olika aktiviteter. Förskolelärarna anser att gården är till för lek, men att den även ska erbjuda motorik och pedagogiska förutsättningar. Gården används ofta för att äta mellanmål. **Förslaget bör svara mot förskolans dagliga användning med funktioner och rumslighet som passar till förskolans verksamhet. Fler och väderskyddade sittmöjligheter bör tillföras.**

Liksom förskolelärarna ser föräldrarna gårdens tre roller som lek, motorik och pedagogik. Föräldrarna efterfrågade fler funktioner och lekmöjligheter till Vittra förskolegård. Ytterligare saker som de ansåg var viktiga var barnvagnsförrådet. **Den framtida gården bör erbjuda praktiska saker såsom bra förvaringsmöjligheter för barnvagnar och lekutrustning.**

Genom vår egen observation kunde även vi se, att barnen hade för lite saker att sysselsätta sig med. Vi uppfattade även att tillfälliga lekmöjligheter som vattenpölen utnyttjades mycket, samt att den fasta lekutrustning som finns där idag inte utnyttjas. **I gestaltningen bör vi tillföra möjlighet till tillfällig lek, men även mer lekmöjligheter i form av andra saker än fast lekutrustning.**

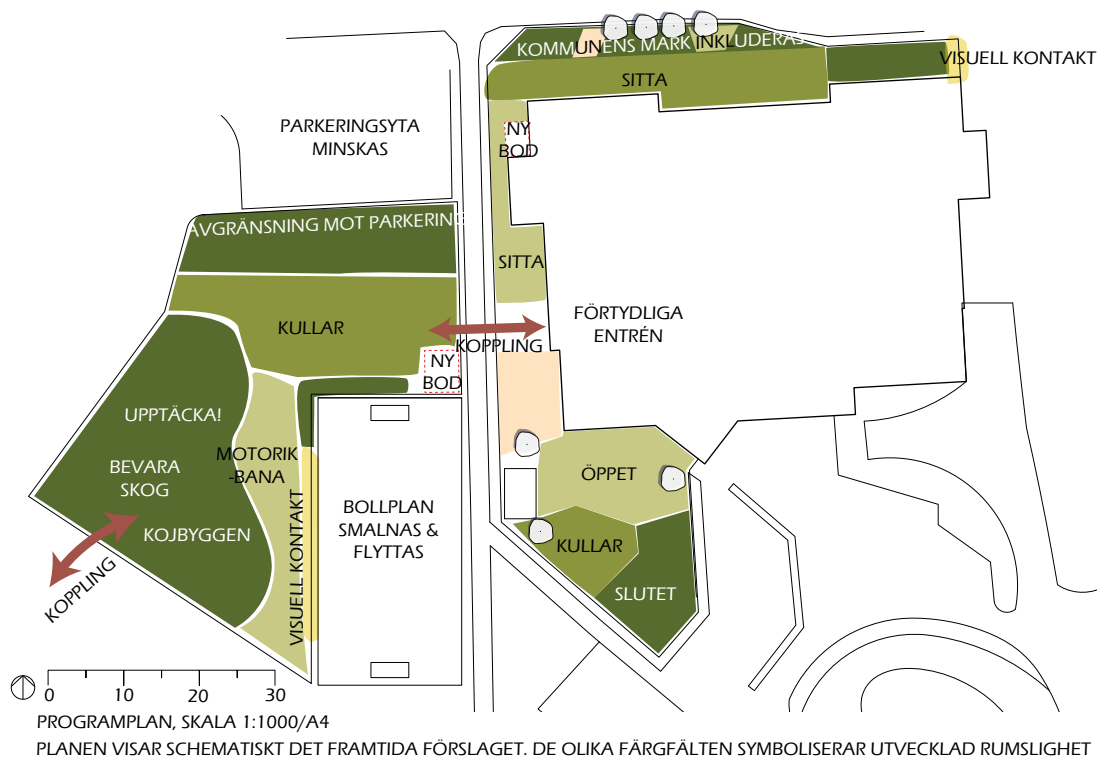
PROGRAM

Analysen visar att Vittras förskolegård behöver utökas storleksmässigt och kompletteras med variationsrika och stimulerande platser. Gården behöver fler och tydligare definierade rum, både små med intim karaktär och större för spring och rörelse. Naturlig karaktär och en variation av växtlighet ger såväl årstidsvariation, solskydd och möjlighet för barnen att själva forma sin lekmiljö. För att skapa en utmanande miljö modelleras marken med kullar och sänkor, detta gynnar barnens motorik och ger möjlighet till lek med vatten. Även andra pedagogiska inslag bör tillföras gården, exempelvis trädgårdsskötsel och bygglek.

För att tillgodose användarnas önskan anpassas olika delar av gården till olika åldersgrupper. Förvaring för barnvagnar och lös lekutrustning utökas.

1. FRAMSIDAN

- Rumsligheten utvecklas med fler, dynamiska rum
- Mer vegetation tillförs
- Cykelslinga
- Sandlådor med solskydd
- Kryp-in
- Samlingsplats och fler sittplatser tillförs
- Grillen flyttas hit
- Plats för framträdanden
- Vattenlek

2. BAKSIDAN & BUREN

- Ytan utökas
- Vegetation tillförs
- Kuperad terräng
- Klätter
- Sandlek
- Kryp-in
- Sittplatser av olika slag
- Bättre kontakt med lokaler inomhus
- Förvaring av lekutrustning och barnvagnar

3. SKOGSGÅRDEN

- Befintliga skogen behålls och utnyttjas
- Rumsligheten utvecklas med olika karaktärer
- Vegetation tillförs
- Kuperad terräng
- Motorik
- Gunga
- Sandlek
- Kryp-in
- Odling
- Bygghörna
- Vattenlek

4. ENTRÉN

- Entrézon definieras bättre
- Skylt med förskolan namn
- Sittplatser
- Välkomnande lekskulptur/maskot

SAGOR

Konceptet som vi utgår ifrån är sagor och tar sin utgångspunkt i förskolans namn, *Vittra*. Vittror är övernaturliga sagoväsen som återfinns i den norrländska folktron.

Vår viktigaste idé är generella tankar om sagor där vi menar att de innebär en rörelse, en mental resa, där upplevelser och upptäckter sker längs vägen. Utifrån detta har vår ambition varit att regissera barnens rörelser på gården så att de under leken lockas vidare och längs vägen finner ny inspiration till lekens utveckling. Det kan vara spännande växter, föremål och rumslighet. Formspråket är böljande och förstärker upplevelsen av rörelse.

En annan aspekt av sagan är kontraster; det goda mot det onda, mörker och ljus, glädje och sorg, stort och litet. Även detta har vi valt att plocka upp i vår gestaltning genom att erbjuda variation och kontraster både vad gäller rumslighet, öppet och slutet, växtmaterial eller fysiska inslag såsom den mörka skogen mot den öppna, solbelysta köksträdgården.

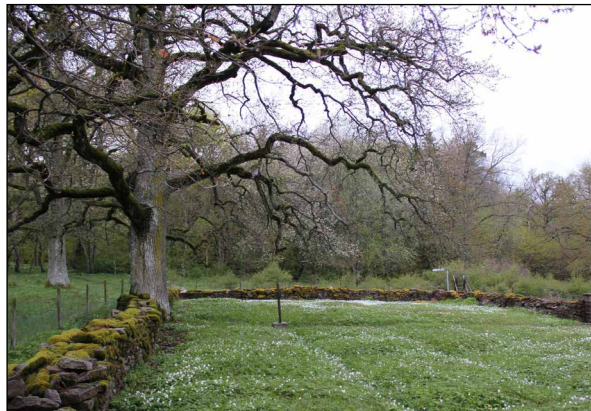
Likt sagor finns också skatter, på vår gård är det objekt och miljöer som man finner på vägen, kanske är det en fin kotte eller lyckan att komma först till gungan?

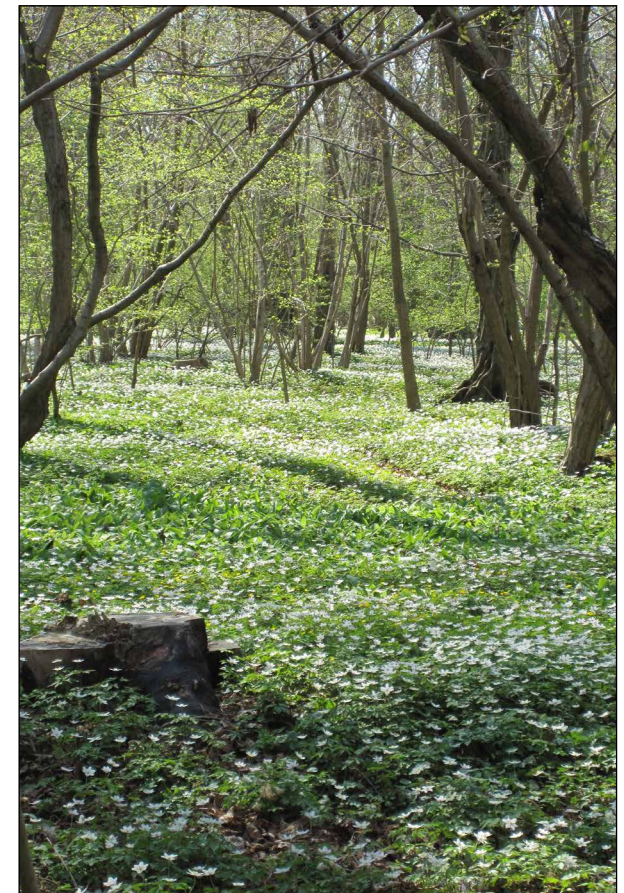
Den kuperade terrängen lockar en att röra sig vidare genom landskapet för att se vad som väntar bakom nästa krön. Bydalsfjällen, Jämtland.

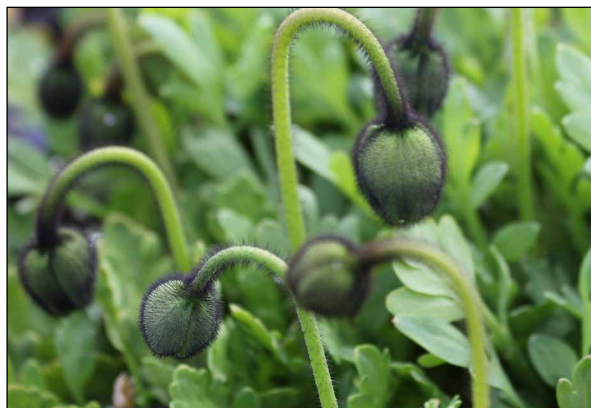
Landskapet är fullt av kontraster, det kan vara både snällt och farligt, spännande och vackert. Hågghult stenbrott, Skåne.

En grön och lummig plats där man kan filosofera i lugn och ro. Borghamn, Östergötland.

Buskar och träd kan bilda spännande rumslighet. Alnarpsparken, Skåne.

Växter erbjuder vackra detaljer som kan upplevas om man tittar riktigt nära, som de här ludna Vallmoknopparna.

GESTALTNINGSFÖRSLAGET

ÖVERGRIPANDE OM FÖRSLAGET

På Vittras nya förskolegård finns ett dynamiskt landskap som erbjuder variation och lockar barnen ut på äventyr!

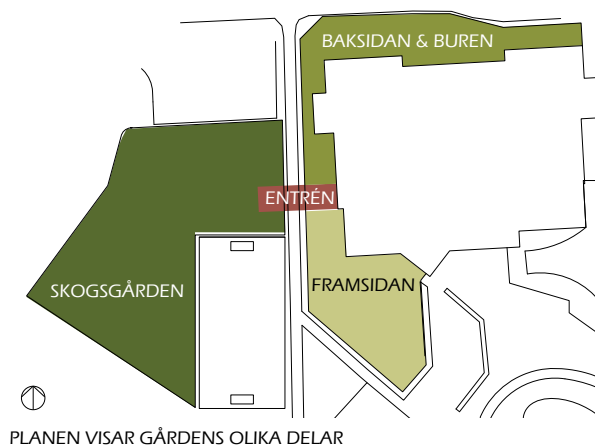
Förslaget hämtar inspiration från naturen både i formspråk och materialval. Generellt eftersträvas en naturkaraktär med mycket vegetation och topografi som bildar nya rum och karaktärer. Detta bidrar också till att rörelsen sker på olika sätt; över, runt och igenom. På vägen finns saker att upptäcka i både i stort och smått, som ger näring åt leken och fantasin.

För att svara på programmet om att öka gårdens storlek har Skogsgården tillförts genom att bollplanen flyttats och minskats, även förskolans parkering minskas.

VÄXTER

Förslaget bygger på att mycket växter tillförs gården. Eftersom en förskolegård är en tuff miljö att växa i krävs att tåliga arter används och att dessa ytor anläggs på bra sätt. I vissa fall, där växterna är extra utsatta för kompaktering kan skelettjord vara att rekommendera.

Ambitionen i förslaget är att växterna ska bidra på många olika sätt. En del har praktfull blomning eller vackra löv, andra ger tät skugga eller ett sirligt tak. Det finns också barrträd som förblir gröna under vintern. Framförallt tillförs buskar som ger grönska i barnens höjd.

PLANEN VISAR GÅRDENS OLIKA DELAR

YTINDELNING

För att anpassa gården för olika åldersgrupper har den befintliga ytindelningen behållits med ett par ändringar. Staketet mellan Buren och Baksidan tas bort och blir en gemensam yta som anpassas för Cirkelarna.

Framsidan förblir Trapetsernas och Hexagonernas gård. Skogsgården blir ett komplement till Framsidan med större vegetationsytor. Alla delar ska erbjuda lekvärden som sandlek, vegetation, hyddor och klätter men de olika delarna har även specifika lekvärden beroende på sina förutsättningar.

VITTRAS RESPONS

Under arbetets gång besökte vi Vittra för att diskutera och stämma av våra tankar om gården. De var positiva till många förslag på skogsgården. En kommentar var att vi inte tagit ett lika omfattande grepp på den befintliga gården som på skogsgården.

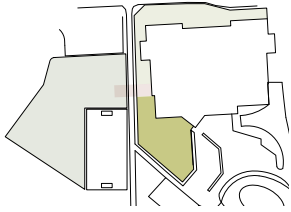
De var även tveksamma till odlingens placering intill entrén. Av erfarenhet menade de att odlingen inte alltid var ett estetiskt inslag beroende på hur mycket den sköttes.

De kom även med egna förslag; att väggen vid entrén kunde ha en låg klättervägg och att barnen skulle kunna vara med och göra mosaik till markbeläggningen vid entrén för att göra den ännu mer personlig.

DEN FÖRSTA PLANEN SOM VI HADE MED OSS TILL VITTRA

FRAMSIDAN

Framsidan består av två olika karaktärer; den öppna gårdsplanen intill huset och lunden i den södra delen. Med hjälp av böljande terräng skiljs de olika karaktärerna åt och en varierad rumslighet skapas.

GÅRDSPLANEN

På den öppna delen av gården finns plats för spring och spel. På marken kan man rita med kitor för att skapa tillfälliga lekplaner eller konstverk. Intill den röda kullen konstrueras en sänka där vatten ansamlas då det regnar. Det blir en liten sjö som man kan meta efter fisk i, hoppa och plaska i eller hämta vatten till andra lekar.

KÖKSHÖRNAN

Närmast boden skapas en lekhörna som ramas in av buskar. Med lådor, hyllor och en diskbänk formas en lekhörna där barnen kan leka med kastruller och burkar. Det är en flexibel miljö där man kan leka många olika lekar; exempelvis kiosk, kök, verkstad, mamma-pappa-barn. Det blir en stökig hörna där barnen själva kan forma leken.

CYKELSLINGAN

En cykelslinga integreras genom det böljande landskapet. Små övergångsställen och symbolisk skyltning kan barnen själva vara med och utforma. Det bidrar dessutom pedagogiskt och ger ett lekfullt uttryck.

GRILLPLATSEN

Grillen får ett nytt läge på framsidan. Stockar att sitta på placeras runt den så man kan samlas där. I sydväst skyddas samlingsplatsen av lägivande träd och buskar.

EXEMPEL PÅ TRÄD:

Ornäsbjörk - *Betula pendula* 'Dalecarlica'
Rysklönn - *Acer tataricum*
Balkanbergtall - *Pinus mugo* var. *pumilio*
Näverhägg - *Prunus maackii*
Barnäpple - *Malus* 'Rescue'
Makedonisk tall - *Pinus peuce*

EXEMPEL PÅ BUSKAR:

Bukettapel - *Malus toringo* var. *sargentii*
Litet rödvide - *Salix purpurea* 'Nana'
Måbär - *Ribes alpinum* 'Schmidt'
Rönnspirea - *Sorbaria sorbifolia*
Korgvide - *Salix viminalis*
Norskspirea - *Spirea* 'Grefsheim'

Solskydd på förskoleprojekten Våpnaren & Rosendal i Uppsala.
(Foto: White, Göran Ekeberg)

SOLSKYDD

Ambitionen är att vegetationen på sikt ska hjälpa till att skydda sandytorna mot solens strålning under heta sommarkvar. Innan träden vuxit till sig, kan sandlådan skyddas genom att segelduk fästs upp i stolpar över. Är vinden hård kan ett vindskydd skapas genom att segelduk fästs upp vertikalt mellan stolparna.

Exempel på trähyddor på Mariehage förskola i Malmö.

HYDDOR

Intill entrén placeras hyddor av trä. Här kan barnen umgås i mindre grupper, leka hus, affär eller ha en hemlig klubb. De erbjuder också skydd mot regn och går att gömma sig i för att berätta hemligheter. Om man vill kan man även kika ut på gården och på avstånd ta del av vad som händer.

Träbänkarna längs byggnadens fasad.

BÄNK & SCEN

Längs skolans fasad finns en bänk som fungerar både som sittyta och scen. Med sektioner i olika höjder kan barn i olika storlekar sitta bekvämt här. Fina dagar står den i bästa solläge. Här kan man även uppträda inför kompisarna eller föräldrarna vid sommaravslutning och Lucia.

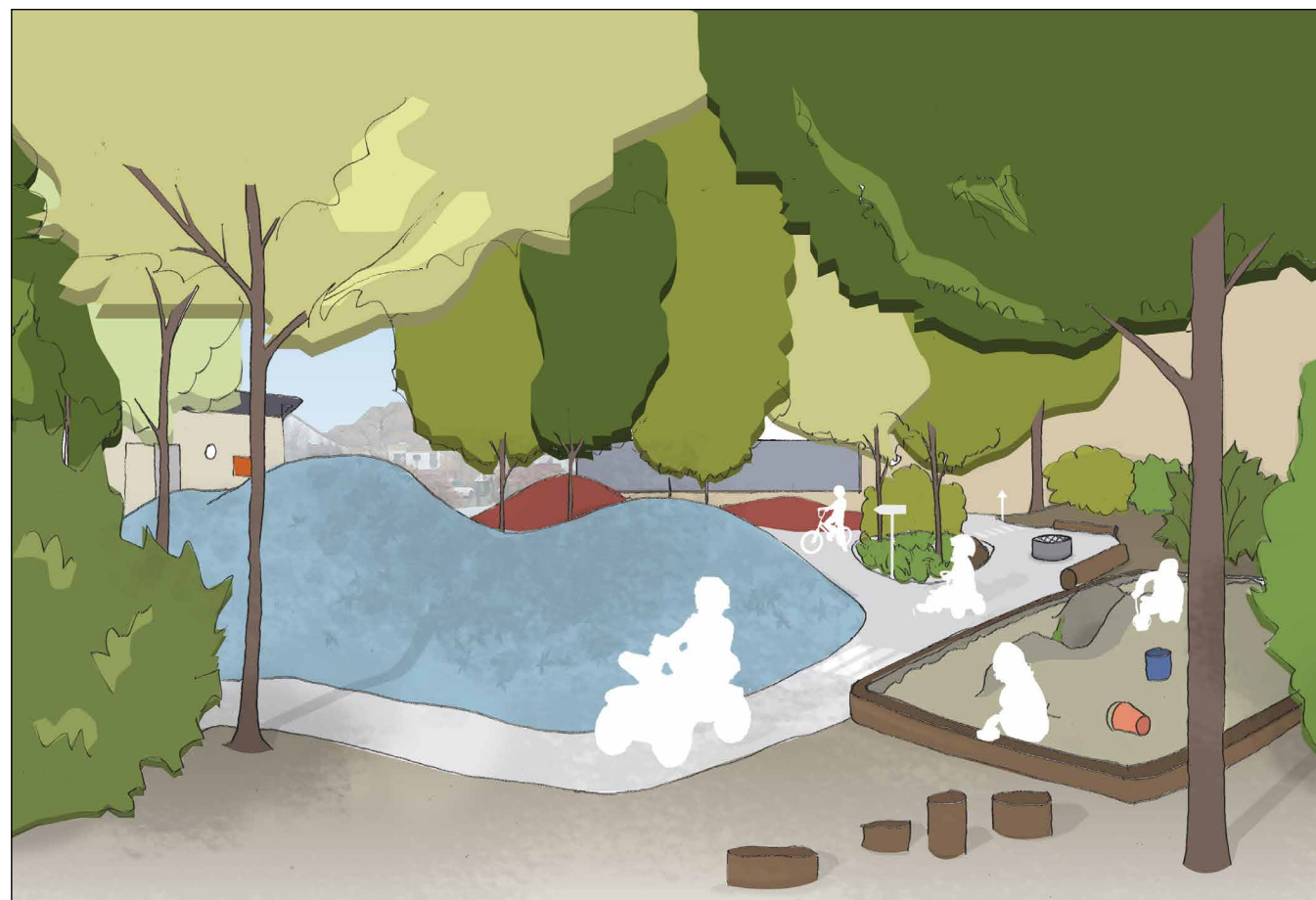
A BEF. HÄCK CYKELSLINGA KULLE AV GUMMIASFALT SAMLINGSPLATS SANDLÅDA KULLE AV GUMMIASFALT BÄNK/SCEN A'
SEKTION A-A', SKALA 1:200

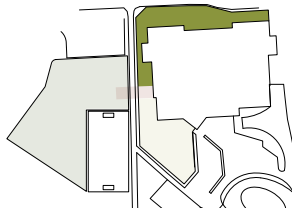
KULLAR

Marken modelleras med gummiassfaltskullar som bidrar till Framsidans rumsliga uppdelning. I mitten bildas ett större, centralt rum som ramas in av kullarna. Materialvalet innebär att de är robusta och tåliga för slitage. I vissa lägen är kullarna så höga att man inte ser skolbyggnaden när man befinner sig bakom dem. Man kan också klättra upp på dem för att få utsikt och överblicka gården.

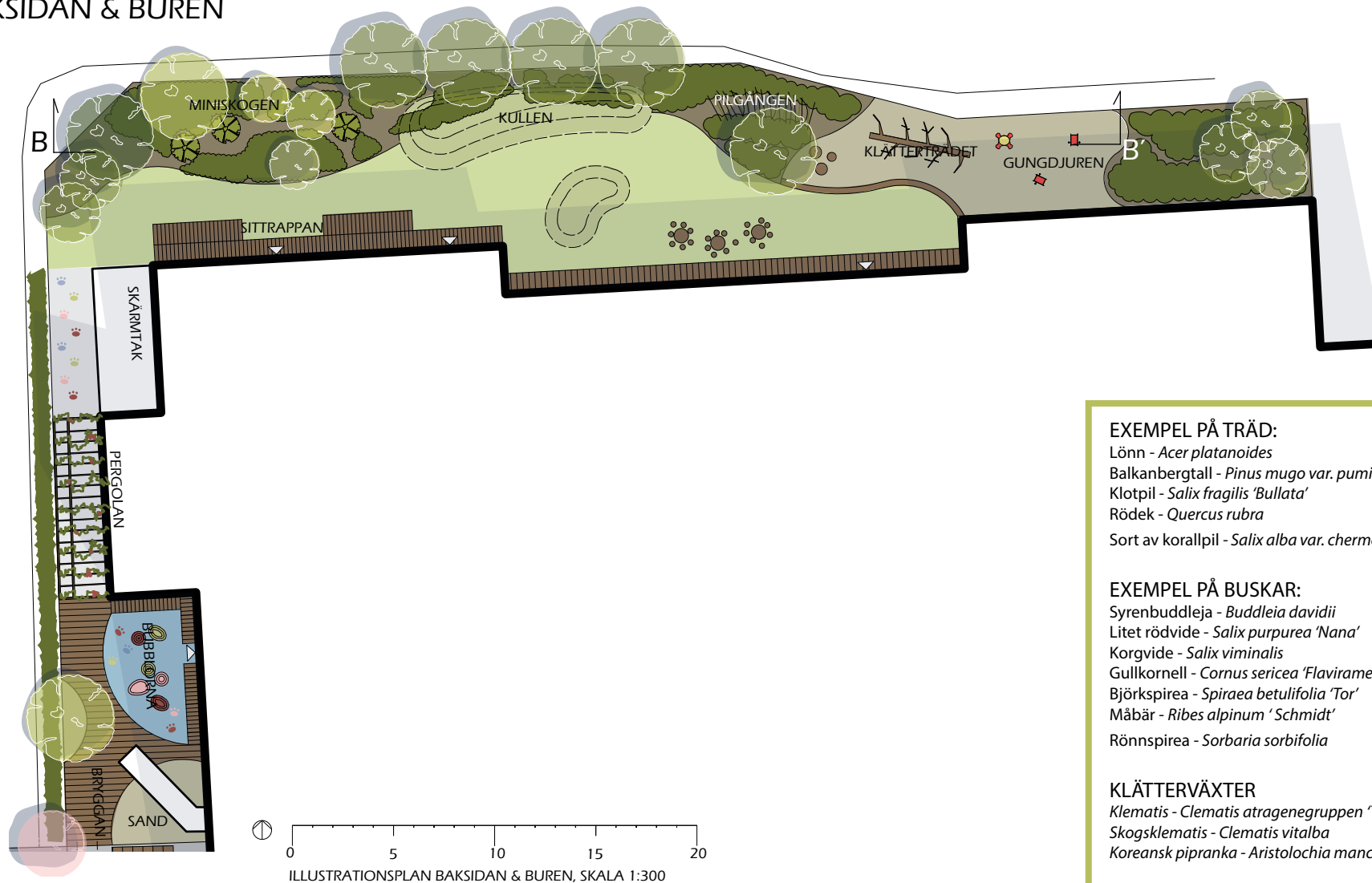
LUNDEN

Cykelslingan leder in i lunden, en mer naturlig karaktär på Framsidan där buskar och trädkronor definierar rummet. Här kan barnen forma egna krypin eller gömma sig bakom buskarnas grönska. På marken ger trädens kronor en skuggverkan och bildar spännande mönster.

BAKSIDAN & BUREN

EXEMPEL PÅ TRÄD:

Lönn - *Acer platanoides*
 Balkanbergtall - *Pinus mugo* var. *pumilio*
 Klotpil - *Salix fragilis* 'Bullata'
 Rödek - *Quercus rubra*
 Sort av korallpil - *Salix alba* var. *chermesina* 'Vinterglöd'

EXEMPEL PÅ BUSKAR:

Syrenbuddleja - *Buddleia davidii*
 Litet rödvide - *Salix purpurea* 'Nana'
 Korgvide - *Salix viminalis*
 Gullkornell - *Cornus sericea* 'Flaviramea'
 Björkspirea - *Spiraea betulifolia* 'Tor'
 Måbär - *Ribes alpinum* 'Schmidt'
 Rönnspirea - *Sorbaria sorbifolia*

KLÄTTERVÄXTER

Klematis - *Clematis atragenegruppen* 'Tage Lundell'
 Skogsklematis - *Clematis vitalba*
 Koreansk pipranka - *Aristolochia manchuriensis* E

BAKSIDAN

Baksidan blir ett grönt rum för de allra minsta barnen. Här kan de springa barfota i gräset och njuta av sitt mellanmål i skuggan på sommaren.

KULLEN

En stor och flack kulle anläggs för att rama in den öppna ytan och erbjuda utmaning för de minsta. Vintertid ger den en möjlighet att rutscha och kana.

LEKREDSKAP

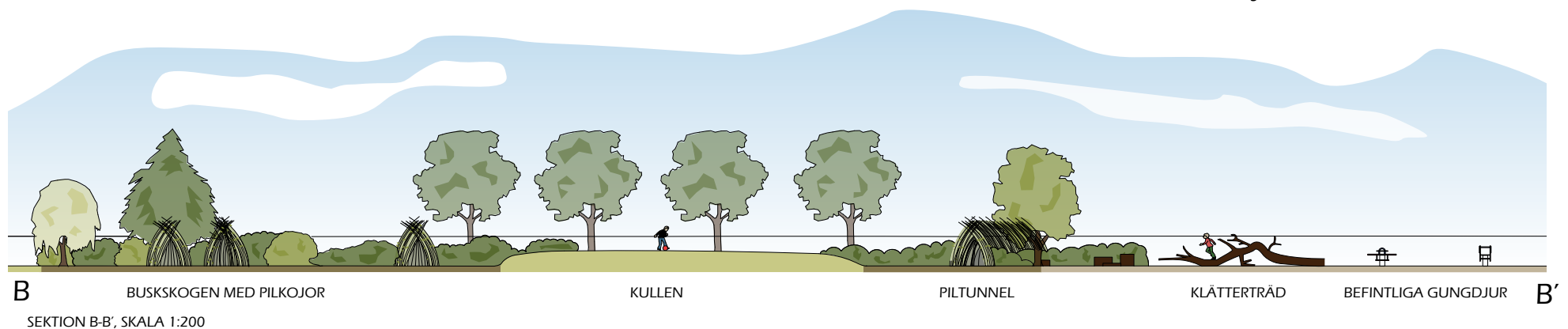
De befintliga gungdjuren flyttas till baksidan. På sikt kommer de behövas bytas ut och då finns istället plats för andra lekredskap här. En stor vindlande trädstam blir en spännande klätterutmaning!

MINISKOGEN

På den nya marken längs staketet skapas en stor planteringsyta med buskar och träd. För de allra minsta barnen blir det en skog där man kan springa in och gömma sig, hitta spännande blad och kottar. Mellan buskarna och träden inryms pilkojor där barnen kan hitta egna små krypin. Ytan skärmar också av mot GC-vägen samt skapar rumslighet.

*Piltunnel på förskoleförslaget för Väpnaren & Rosendal i Uppsala.
(Foto: White, Göran Ekeberg)*

SITTRAPPAN

Längs fasaden på baksidan finns en träkonstruktion som som tillgängliggör gården från förskolans insida. Här kan man sitta i skuggan och äta mellanmål under varma sommandagar eller plocka ut papper och kitor för att sitta utomhus och rita.

BUREN

Buren är en samlingsplats och uppehållsyta som har kontakt med inomhus. Längs fasaden uppförs sittbänkar som man kan sitta på under sagostunden. Vissa av bänkarna har förvaringsmöjligheter för lösa leksaker. En rödek planteras som på sikt skänker skugga över ytan under sommareftermiddagar. På hösten kan barnen leka med de stora frukterna och baskrarna från ekollonen.

Gummiasfaltkullar på Sagolekplatsen, Malmö.

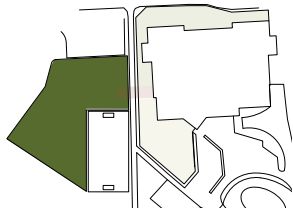
BUBBLORNA

Ur marken bubblar gummiasfaltkullar upp. Här kan de små barnen balansera eller klänga.

PERGOLAN

Den smala passagen mellan Buren och Baksidan sammanlänkas med en pergola i två höjder. Här växer klätterväxter av olika slag som man kan plocka blommor och blad ifrån eller känna på spännande fröställningar. Sommartid bildas en spännande tunnel som barnen kan springa i.

SKOGSGÅRDEN

På andra sidan av den allmänna GC-vägen, som idag delar upp Vittras tomt i två delar, blir den nya Skogsgården. Grinden placeras mitt emot den befintliga entrégrinden till förskolan för att göra det enkelt att slussa barnen över gångbanan. Som förslag skulle grindarna kunna utformas så att de går att fälla ut från båda sidor, på så sätt bildas en sluten passage.

VÄLKOMMEN IN!

Innanför grinden finns en liten entréyta och ett nytt förråd med plats för lös lekutrustning och material för att odla och bygga. Intill förrådet finns en samlingsplats under en pergola med bänkar där man kan hålla till för att säga, spika och skruva. Kanske byggs en ny fågelholk till sparvarna som bor i buskagen eller en låda till att förvara äpplena som fallit från träden?

KÖKSTRÄDGÅRDEN

Närmast entrén möts man av ett öppet rum med klippt gräsmatta omslutet av fruktträd och bärbuskar. Här finns även pallkragar med plats för barnens egna odlingsprojekt. Här blommar fruktträden fint om våren och på sensommaren kan barnen skörda och smaka bär och furkt. I skötselarbetet lär sig barnen praktiskt om växter, de kan se hur solrosorna blir större och hur maskarna kryper om kring i komposten.

EXEMPEL PÅ TRÄD & BUSKAR MED TRÄDGÅRDSKARAKTÄR:

Päron - *Pyrus communis*
 Äpple (olika sorter) - *Malus domestica*
 Fläder - *Sambucus nigra*
 Röda vinbär - *Ribes rubrum*
 Svarta vinbär - *Ribes nigrum*
 Krusbär - *Ribes uva-crispa*
 Syrén - *Syringa vulgaris*
 Syrenbuddleja - *Buddleia davidii*
 Sort av praktspirea - *Spirea japonica*
 'Little Princess'

ILLUSTRATIONSPLAN SKOGSGÅRDEN, SKALA 1:300

SKOGEN

Längre in på gården finns den befintliga skogen med sin omslutande karaktär. Här kan man springa mellan stammar och nedhängande grenar men man måste se upp för stenar, stubbar och stammar som ligger på marken. Lyssnar man noga kan man höra vindens sus i träden och fåglar som sjunger till varandra. Mellan buskar och träd finns stockar, stubbar och rep fästade mellan träden. Här kan man utmana sina kompisarna i klätter och balans eller bara hänga i armarna och dingla med benen medan man pratar om något man sett eller gjort.

KULLANDSKAPET

I mitten modelleras kullar som naturliga hinder att springa mellan eller upp på, speja ifrån, tumla nerför och åka kana på vintertid. Kullarna bidrar också till rumslik avgränsning och på andra sidan om dem väntar nya platser och utmaningar.

BUSKSKOGEN

Mot parkeringsplatserna, i norr, planteras buskar och träd som avskärmar gården och skänker skugga på barnen. En variation av buskar och buskträd i olika storlekar och arter bildar en tätare del där man kan gå på djungelexpedition, bygga kojor eller utforska växterna.

SANDLANDSKAPET

I ena hörnet av Skogsgården finns en sandlåda där sanden läggs upp i stora högar. Där kan man gräva tunnlar, bygga trappor eller konstruera tredimensionella miljöer med hjälp av vatten och spadar.

SKOGSTJÄRNEN

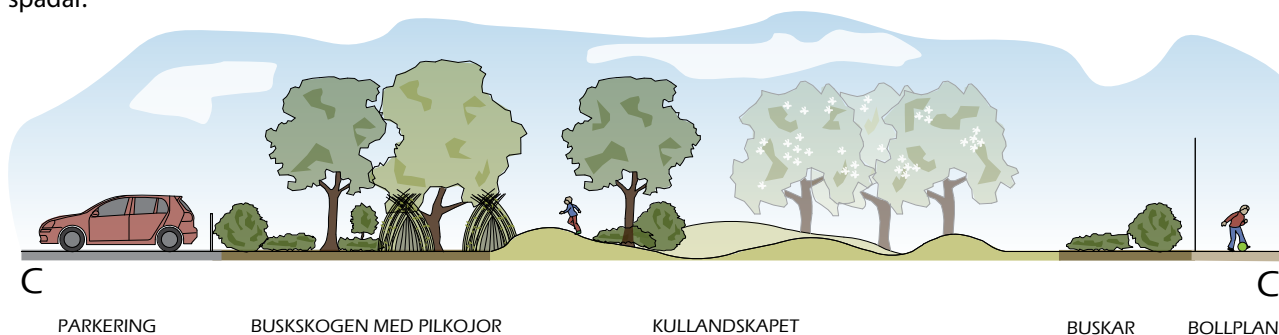
Delar av marken i skogen behöver höjas med hjälp av fyllnadsmaterial. Här finns möjlighet att konstruera en lågpunkt som bildar en mörk skogstjärn under snösmältning och vid regn.

EXEMPEL PÅ TRÄD:

Ornäsbjörk - *Betula pendula* 'Dalecalica'
Balkanbergstall - *Pinus mugo* var. *pumilio*
Makedonisk tall - *Pinus peuce*
Sibirisk lärk - *Larix sibirica*
Douglasgran - *Pseudotsuga menziesii*
Häggdaggvide - *Salix acutifolia* 'Pendulifolia'
Klotpil - *Salix fragilis* 'Bullata'

EXEMPEL PÅ BUSKAR:

Häggmisel - *Amelancier spicata*
Kopparhäggmisel - *Amelancier laevis*
Litet rödvide - *Salix purpurea* 'Nana'
Korgvide - *Salix viminalis*
Gullkornell - *Cornus sericea* 'Flaviramea'
Buketapel - *Malus toringo* var. *sargentii*

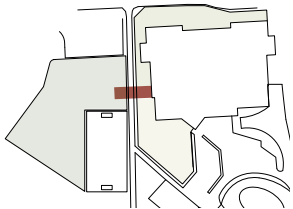
SEKTION C-C', SKALA 1:200

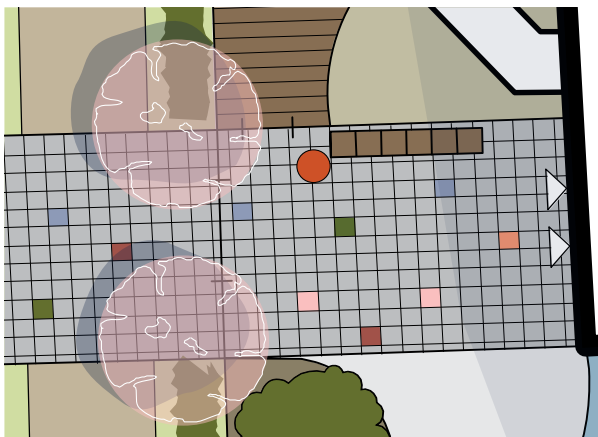
I skogen finns stora stubbar och stockar som man kan använda om man behöver ta sig fram utan att nudda marken på grund av farliga monster. Inspirationsbilder från Skogstjärnan i Malmö.

En kompisgunga hänger mellan stammarna på skogsgården. Här kan man ligga på rygg tillsammans och ana himlen under trädtopparna långt där uppe!

ENTRÉN

ILLUSTRATIONSPLAN ENTRÉN, SKALA 1:150 0 1 2 3

MARKEN

Entrén får en markbeläggning av betongmarkplattor som dras ut över GC-vägen för att redan där annonsera förskolan både för barn och föräldrar men också förbipasserande. För att göra det festligare och mer personligt kan barnen själva skapa avtryck genom att enstaka plattor byts ut mot mosaikplattor som barnen tillverkat.

EXEMPEL PÅ TRÄD:

Rosablommande körsbär - *Prunus 'Accolade'*

Mosaik i markbeläggning,
Planten un Blumen, Hamburg

Körsbärsblomning

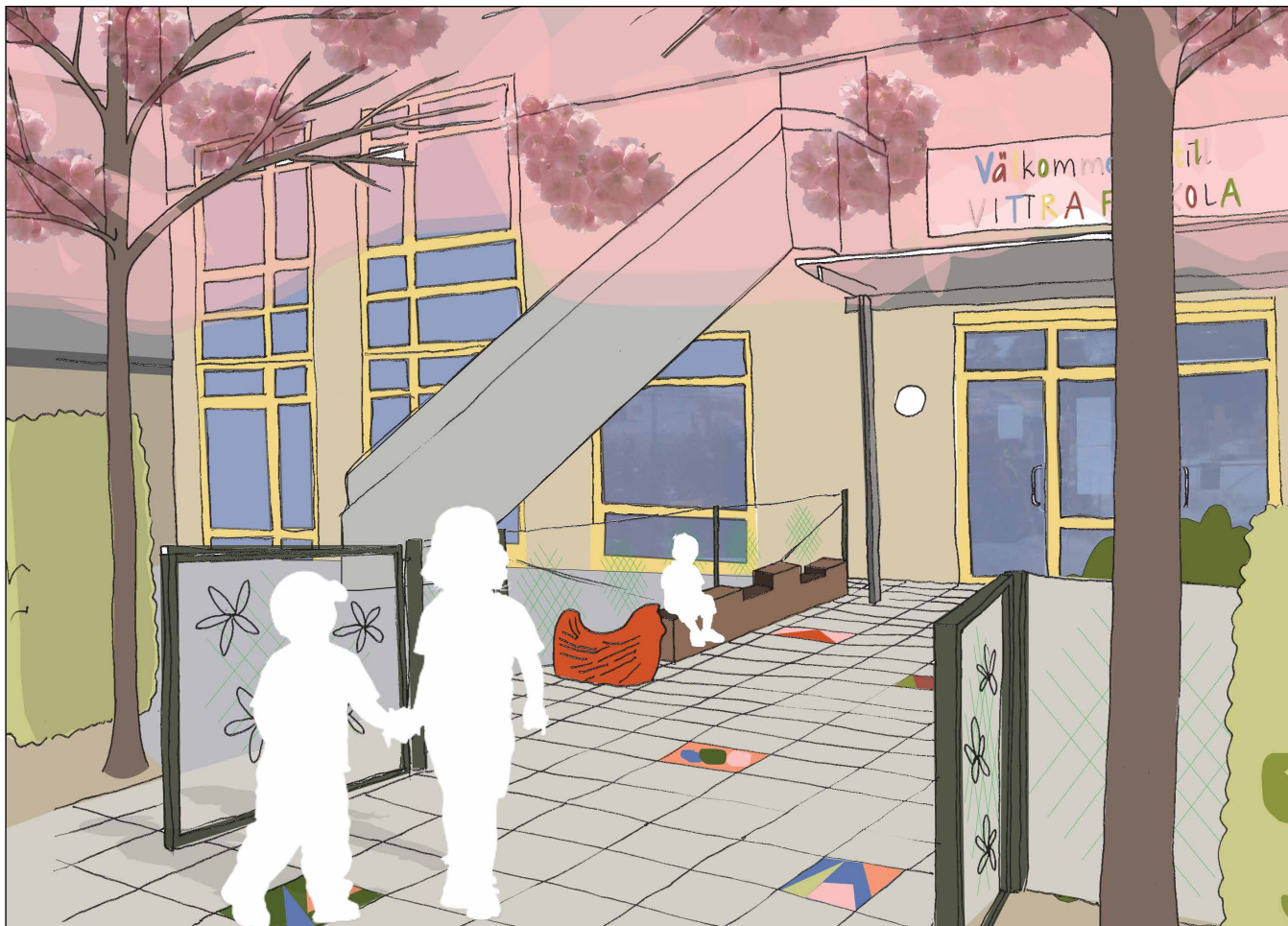
Lekskulpturen i betong blir är snäll kompis. (Foto: Lissy Boesen Design)

KÖRBÄRSTRÄDEN

Redan utifrån annonseras gården likt ett vackert omslag på en sagobok. Grinden markeras genom att ett körsbärsträd planteras på var sida grindstolparna. De syns redan på håll och välkomnar barn och föräldrar till förskolan. Om våren slår de ut i en praktfull rosa blomning.

LEKSKULPTURERNA

Innanför grinden placeras nya sittplatser och en lekskulptur som en maskot för förskolan. På skulpturen kan man klättra och klänga eller leka häst. Den är också en trygg kompis för barn som väntar på att bli hämtade av sina föräldrar.

VÄLKOMMEN TILL VITTRA!

Det ska kännas personligt och välkomnande att komma till förskolan. Vid entrén bör en välkomstskylt med förskolans namn sättas upp, förslagsvis gjord av barnen själva. Även staketet och grinden kan barnen smycka med egna alster.

*På Baksidan visade sig husets tak vara
en bra plats för att hänga och prata.*

YTA & NATUR

DISKUSSION

Vårt arbete behandlar bra lekmiljöer för barn. Genom vårt gestaltningsförslag för Vittras förskolegård exemplifierar vi hur en sådan miljö skulle kunna se ut. Förslaget utgår till stor del från de förutsättningar som finns just på Vittras förskolegård men kan även vara ett inspirerande exempel på hur andra förskolegårdar skulle kunna utformas för att stimulera förutsättningar för lek.

Avsikten har varit att lyfta ämnet om förskolors utemiljöer och visa att de har betydelse för barnens utveckling genom att den fysiska miljön påverkar lekens förlopp. Inte minst spelar utomhusleken en viktig roll vad gäller barns hälsa. I litteraturen kommer vi fram till att förskolegården har olika roller; den ska erbjuda möjlighet till lek, motorisk träning och pedagogik. Det är viktigt att komma ihåg att dessa tre aspekter inte är skilda från varandra eller kräver specifika platser. Barnet lär under leken och erbjuder utomhusmiljön fysiska förutsättningar får barnet även motorisk träning under lekens vilda framfart. Leken blir därmed en länk mellan de olika rollerna.

Att utomhuslek är viktig för barn är ingen ny kunskap. Under lång tid har det studerats och skrivits om hur utomhuslekens förlopp hänger ihop med den fysiska miljös form. Men hur förskolegården kan gestaltas med utgångspunkt i leken är intressant att titta närmare på. Framförallt med tanke på att allt fler

barn är beroende av dessa miljöer när det gäller deras utomhuslek (Mårtensson 2004, ss. 16-22).

Den frågeställning vi sökt svar på i detta examensarbete lyder: *Hur kan förskolegården på Vittra i Vallentuna utvecklas så att barnen erbjuds en bättre utomhusmiljö med lek som utgångspunkt?* För att kunna svara på frågeställningen är det relevant att bedöma om vi har gjort ett förslag som sätter leken i fokus. Förslaget utvärderas här nedan utifrån den kunskap vi har fått om viktiga aspekter för barns utomhuslek på förskolan.

EN BEDÖMNING AV FÖRSLAGET

Förslaget bygger på två viktiga utgångspunkter ur litteraturen; att barn behöver **stor yta** för att leken ska fungera bra samt att barn leker och utvecklas bättre i miljöer med **naturkaraktär**.

STORLEK & STRUKTUR

Den största föreslagna förändringen är att gården utvidgas med en ny del; den så kallade Skogsgården. Det medför att gårdens totala yta i förslaget motsvarar 32 kvm/barn. Denna siffra är fortfarande i lägsta laget i förhållande till många rekommendationer men är en rejäl förbättring i förhållande till de 12 kvm/barn som var utgångsläget. Den utökade ytan möjliggör dessutom att alla förskolans barn kan vara utomhus samtidigt. Även på baksidan har gårdens storlek utökats i förslaget. De extra kvadratmetrarna

gör skillnad genom att det finns möjlighet att skapa en större planteringsyta. Detta påverkar både upplevelsen och användbarheten av Baksidan.

Om Skogsgården hängt ihop med den befintliga gården, så att barnen själva kunnat röra sig mellan förskolebyggnaden och ut i Skogsgårdens olika miljöer, hade förslaget varit ännu bättre. Som lösningen nu är måste barnen åtföljas av en förskolelärare och därmed gå dit i grupp. Även om det bara gäller att korsa gångvägen skulle det kunna innebära att förskolan inte använder Skogsgården i lika stor utsträckning som de andra delarna. Med tanke på Skogsgårdens innehållsmässiga fördelar (se nedan) borde detta dock vara ett obetydligt problem. Skoltomtens förutsättningar, där den korsande G/C-vägen har ett reservat i detaljplanen, gör det svårt att utvidga gården på andra sätt. Dock innebär det avskärmade läget för Skogsgården fördelar. Gården kan nu också användas och uppskattas av grundskolebarnen eftersom även de saknar en stimulerande utomhusmiljö.

NATURKARAKTÄR

Förslaget inkluderar flera olika naturkaraktärer, bland annat det böljande kullandskapet, de täta och variationsrika buskytorna och den befintliga skogskaraktären. Skogens miljö, med befintligt material och variationen av rumslighet gör att många olika lekar kan försiggå här. Karaktären kontrasterar även mot andra ytor på gården med sina uppvuxna

träd, mörkare stämning och spännande terräng. Greppet med större buskage av tåligare växter och dynamisk terräng bidrar till att kvantiteten av naturlika miljöer ökat.

Barn behöver inte fysiska objekt för att leka, men den fysiska omgivningen kan uppmuntra till leken på olika sätt (Olsson 2010, s. 4). Istället för att placera ut olika lekredskap på gården har landskapets form och karaktärer använts för att stimulera lek och rörelse. Utför kullarna kan man rulla och rutscha, på trädstammar och stockar kan man balansera och klättra och i vegetationen kan kojor och egna krypin formas. Kullarna och vegetationen erbjuder alltså samma funktioner som många lekredskap skulle gjort samtidigt som de ger gården en rumslik struktur.

I litteraturen beskrivs hur springa, hoppa, gunga, snurra, rulla, åla, slå kullerbyttor och dansa lär barnet orientera sig i det tredimensionella rummet (Lenninger & Olsson 2006, s. 55). Denna fysiska orientering bedömer vi att förslaget tillåter på minst lika bra sätt som med eventuell lekutrustning. Eftersom det saknades även sådan i det tidigare förslaget bedömer vi att möjligheten till sådan motorisk träning har utökats väsentligt. Barnens rörelse uppmuntras genom att lekutrustning och funktioner placerats ut i landskapet. Eftersom landskapets olika karaktärer naturligt möts och vävs samman blir också dynamiken mellan rum

och utrustning bättre, på det sätt som Mårtensson beskriver i litteraturen (Lenninger & Olsson 2006, ss. 17-18).

Vi menar dessutom att vegetationen ger mer åt leken än klassiska lekredskap genom att den förändras över tid och varierar över året. Förslagets olika växtermaterial innebär att faktorer som praktfull lövsprickning, blomning, fruktsättning, höstfärgning samt kottar och avfallna grenar är nya effekter som barnen får uppleva i sin nya vardagsmiljö. Dessa upplevelser ger saker att undra över, förklara och inspireras av. Samtidigt blir dofter, smaker och ljudet av prasslande löv eller surrande insekter nya sinnliga upplevelser i barnens miljö. Fördelen med att utgå från mark och växter är dessutom att de inte är figurativa så som många lekredskap. Istället är växtmaterial flexibelt och medför att olika, fantasifulla lekar kan förekomma. På baksidan innebär vegetationen innehållsmässigt att visuellt skydd skapas, samtidigt som rumslighet och ett formbart material tillförs.

KAOS OCH OORDNING

Barns lek gynnas av kaos och oordning (Lenninger & Olsson 2006, s. 52). Det finns en högre tolerans för stök och oordning i naturlika miljöer. Vi bedömer därmed att det finns flera ytor i förslaget där toleransen för stök och oordning kommer vara högre än på de ytor som gården har idag. I vegetationsytorna och skogen är det till exempel okej att löst material som pinnar, löv

och stenar ligger slängt. Likaså går det bra om barnen själva håller på med kojbyggen och formar sin miljö utan att bli klara. I kökshörnan kan oordning också få råda när geggamoja och löv blandas till en soppa.

VARIATION

I vårt förslag ges barnen möjlighet att röra sig på olika sätt och finna platser med en variation av karaktärer, rumslighet och material. I jämförelse med den befintliga gårdens öppna och innehållslösa yta innebär förslaget ett stort uppsving vad gäller variation. Med det nya förslaget kommer det finnas både större öppna ytor att samlas på i grupp men även ytor där man kan leka mer avskilt. Det finns såväl byggda element i form av pergolor och små hyddor som växtelement; pilkojor, pilgångar och gläntor som bildar naturliga rum i vegetationen. Landskapet formas så det finns både kullar, sänkor och plana ytor, på dessa kan barnen springa, rulla, rutscha och leka olika fartfyllda lekar.

Variationen har även ökat vad gäller växtmaterial. Genom att föreslå olika arter av träd och buskar i gestaltningen, ges gården en mångfald av uttryck som förändras under året. På våren blommar träd och buskar med doft och färgprakt, på sommaren ger de grönska och skuggar skönt. På hösten ger bladverket vacker färg innan det faller av blir ett prasslande täcke på marken och vintertid ger städsegröna buskar och träd struktur åt gården.

SAMMANFATTNING

Sammanfattningsvis innebär förslaget att Vittras förskolegård utvecklas och blir både större och mer innehållsrik än tidigare. Som kan utläsas ovan handlar det inte om att försöka definiera ytor eller styra vilka lekar som ska ske var. Istället bygger förslaget på dynamiska miljöer och möjlighet till starka sinnliga upplevelser som blir utgångspunkter och stimulerar leken.

DIALOGEN

Eftersom uppgiften initierades av Hemsö ville vi i stor utsträckning förhålla oss till deras önskemål som handlade om att involvera Vittra och brukarna. På så sätt kunde förslaget anpassas till verksamhetens önskemål och vinna acceptans hos brukarna. För Hemsös del handlade det också om att hålla goda relationer med Vittra, som är deras hyresgäster. För oss var metoden ny och något vi ville prova att arbeta med.

Vi hade stor tilltro till brukardialogen som metod och tänkte att den skulle vara en effektiv och enkel metod att använda. Vi tycker dock att den varit svårare att använda än vad vi hade förväntat oss. Vi hade föreställningen om att den skulle ge oss mer konkret information att använda i gestaltningen. Istället har den i efterhand krävt att vi sorterat och tolkat för att bygga vidare på gestaltningen. I vissa

fall har vi frångått dialogen helt. Trots detta tycker vi inte att den varit onödig. Den har gett oss en bred bild av förskolans verksamhet och de olika brukarnas användning av gården. Den har även gett oss insikt i mer generell problematik om skillnaden mellan barn och vuxnas relationer till sin utomhusmiljö.

Vår främsta insikt från brukardialogen är att det finns en stereotyp bild av hur en lekmiljö ser ut, som skiljer sig från forskning om lek och barns utemiljöer. I princip pratade alla grupper av brukare om samma saker; vanliga lekredskap som återfinns på nästan alla traditionella lekplatser. Såväl förskolelärarna, barnen och föräldrarna hade svårt att tänka utanför boxen, en svårighet vi också upplevde själva under gestaltungsfasen.

GÅTUREN

Inför vårt besök hade vi fått information om hur vi borde formulera frågorna till barnen genom att pratat i termer hur de använder och skulle vilja använda gården. Detta för att undvika fokus på svårrealiserade och spektakulära objekt. Hexagonerna, som vi spenderade mest tid med under vårt besök på Vittra, var förberedda på att vi skulle komma. De hade redan i förväg tänkt på saker som de ville ha på sin nya gård, exempelvis en bergochdalbana, klätterställning med en källa under, en tunnelbana och en guldig bil. Dessa idéer berättade de om redan när vi presenterade oss under samlingen inomhus. Under Gåturen fortsatte

de att berätta om samma saker och vi upplevde att det var svårt att leda dem vidare i tankarna utan att styra dem.

Vi genomförde Gåturen det första vi gjorde efter att vi presenterat oss. Det hade vi inte planerat men passade förskolans dagsprogram. Så här i efterhand hade det varit en fördel att bekanta sig lite med gården och barnens rörelsemönster först för att få en bättre förståelse för vilka platser vi borde stannat vid. Gåturen blev därmed annorlunda än vad vi hade planerat. De sju stopp som vi från början tänkt oss blev snabbt fyra då barnen inte uppfattade gården på samma sätt som vi hade tänkt oss innan besöket. Samtidigt hade de ganska kort tålamod och började hålla på med andra saker eller springa åt olika håll då de inte hade vår fulla uppmärksamhet. Eventuellt hade två barn per grupp fungerat bättre eftersom vi då kunnat ha större fokus på varje enskilt barn?

Vi insåg ganska snart att vi fick anpassa oss och så här i efterhand hade det varit bra att testa metoden på en barngrupp först. På så sätt hade vi kunnat sätta oss ner och prata ihop oss om hur vi borde lägga upp de följande. De barn som inte deltog tenderade att störa de som deltog eftersom de också var ute på gården. Kanske hade det fungerat bättre om vi varit ensamma med barngrupperna en och en ute på gården.

Det var svårt att fråga barnen komplexa frågor som *Vad vill du kunna göra på gården?* eller *Vad brukar ni göra här på sommaren?* Man bör ha klart för sig att barn är här och nu. Under våra Gåturet hade de svårt att komma ihåg avlägsna minnen exempelvis vad de gjorde på gården förra sommaren. Det kändes även som att vi i vissa fall la svar i barnens mun. Exempelvis då vi lirkade genom att börja fråga om specifika lekar och om de tyckte om dessa, vi fick då ofta svar Ja eller aaa.

Kanske var situationen på Vittras förskolegård extra svår eftersom det finns få föremål eller platser som barnen kunde visa oss. Eftersom varje plats var helt överblickbar uppstod inte någon rörelse runt på gården, som vi tänkt oss. Istället sprang barnen fram till det föremål som fanns på platsen och stannade där. Detta bedömer vi är en orsak till att Gåturet inte gav det resultat vi hoppats på.

SAMTAL MED FÖRSKOLELÄRARNAS

I samtalen med förskolelärarna hade vi förberett ett antal frågor som vi ställde till dem. Dessa frågor var relativt allmänna och ledde därmed in på andra ämnen. Pedagogerna hade mycket tankar och reflektioner vilket gjorde att den här metoden var givande och gav oss mycket insikter. Vi upplevde dock att de tankemässigt var ganska låsta vid praktiska aspekter som hur det ser ut idag och vad som skulle vara ekonomiskt möjligt att realisera.

ENKÄT TILL FÖRÄLDRAR

Enkäten till föräldrarna gav mer än vad vi förväntade oss. Eftersom föräldrarna inte framstår som gårdens huvudsakliga användare trodde vi inte att de hade så mycket insikt i gårdens användning. Mycket riktigt kunde de inte svara så detaljerat på hur barnen använder gården men kunde bidra med en bild av deras egen användning. Flera aspekter såsom användningen av förrådet, avvattning och förvaltning lyfte de fram till skillnad från förskolelärarna. I övrigt hade mycket av det som framkom i enkäterna förmedlats från andra håll, främst från förskolelärarna.

OBSERVATION

Tanken med observationerna var att de skulle komplettera dialogerna. Genom observationen skulle vi se när och hur barnen leker på gården och vilka sorts lekar som sker. Även här, som Gåturet, blev genomförandet av metoden inte riktigt som vi hade tänkt oss. Detta då observationen genomfördes efter Gåturet. Det var inte den ursprungliga tanken och vi hade då redan lärt känna barnen. Detta bidrog till att barnen ideligen sökte kontakt och ville leka med oss och leken skedde därmed på ett annat sätt än i normala fall.

Vår ambition att studera Cirklarnas utövande fullföljdes inte eftersom de inte gick ut under dagen. Ett beslut som förskolelärarna baserade på det hårda och hala underlaget den dagen vi var på besök. Detta

innebar att vår kunskap om Cirklarnas användning är därför begränsad. Den information vi har om dem är endast återberättad av förskolelärarna. Detta gjorde att vi själva inte kunde bekräfta det som förskolelärarna sa att Cirklarna gjorde på gården och motsäger förskolelärarnas uppgifter om att barnen är ute varje dag året om.

VERKLIGHETENS PÅVERKAN

Då projektet är en verklig situation har detta influerat våra tankar och sedermera även vår gestaltning av gården. Hemsö och Vittra har flera gånger pratat om möjligheten att realisera förslaget under de möten vi haft med dem.

Att ha en ursprunglig gård innebär alltid att det finns befintliga saker att förhålla sig till. I vårt fall handlade det om hur gården användes och hur förskolan redan planerat att utveckla gården. Längre under gestaltungsprocessen kände vi oss begränsade när det gällde att förändra gårdens strukturella uppbyggnad eller de föremål som faktiskt fanns på gården. Även det slutgiltiga förslaget bygger mycket på den åldersindelade struktur som varit förskolans tanke.

Som landskapsarkitektstudent är det en dröm att ens projekt skall byggas på riktigt. Detta tror vi kan ha varit en av anledningarna till att vi från början i arbetet inte

vågade ta ut svängarna alltför mycket. När vi sedan hade avstämningsmötet med Vittra var en av deras kommentar att de förväntat sig att vi skulle gjort större förändringar än de vi hade skissat på. Detta möte hjälpte oss att släppa lite på våra föreställningar om huruvida det skulle vara realiserbart eller inte. Därefter kunde vi också skissa friare utifrån vårt koncept och ge oss på att jobba med topografi och vegetation.

Vi är medvetna om att vårt förslag tar ett stort grepp och därmed kan innebära ganska stora kostnader att anlägga. Alternativet hade varit att skapa ett mindre kostsamt förslag men då hade risken varit att förslagets fokus på lek försämrats. Dock har vi använt få prefabricerade lekredskap, vilka ofta är dyra. Vi anser att budgeten för att anlägga utomhusmiljöer i anslutning till förskolor ofta är låg i förhållande till andra ytor i staden. Ett annat hot för förskolors utemiljöer är alla andra krav som finns runt dessa miljöer vad gäller exempelvis säkerhet eller anordning av funktionella aspekter som parkeringsplatser.

Under arbetets gång har vi kommit till insikten att det finns ett glapp mellan brukarnas uttalade önskan och de lekmiljöer som beskrivs i litteraturen. Det som beskrivs i litteraturen är ofta stökiga, kaotiska platser, med naturkaraktär, som barnen kan forma själva och som erbjuder utmaningar och spänning. Det som de flesta brukare talade om var traditionella lekplatser med prefabricerad lekutrustning, men också

säkerheten som råder kring lekredskap. Detta har gjort att vi valt att se förbi flera av brukarnas önskningar till förmån för det som beskrivs i litteraturen. Exempelvis visar mycket av den forskning som vi har kommit i kontakt med att lekutrustning på lekplatser inte alls är speciellt stimulerande miljöer för barns lek. Istället leker barn ofta runt och under denna lekutrustning (Lenninger & Olsson 2006, s. 9). Det finns dock många fördelar med prefabricerad lekutrustning; avstånd, fallskyddsområden och uppfyllda leksäkerhetskrav är sådana exempel. Detta gör att vi tror att prefabricerad utrustning ofta föredras, då det kan erbjuda, vad som definieras som, säker lek.

En intressant upptäckt under våra observationer är dock att barnen i många fall använde lekutrustningen på andra sätt än vad den "var tänkt för". Vi menar inte att lekutrustning inte kan finnas på en bra plats för barns lek, men att det efter ett tag inte är så intressanta och spännande som de var från början. Här spelar andra faktorer in, exempelvis hur lekredskapen är placerade i förhållande till varandra i landskapet.

SLUTSATSER

En av våra viktigaste insikter under arbetets gång är barns och vuxnas skilda krav och upplevelser av utemiljön. I litteraturen framgår att barns lek gynnas av kaos. Detta är kontroversiellt om man tänker på förskolegården som en reklamplats för föräldrar

som ska välja förskoleplats till sitt barn. Idag väljer föräldrar själva vilken förskola de vill placera sitt barn i. I framtiden tror vi att medvetandet runt förskolans utomhusmiljö kommer att vara ännu större än vad det är idag. Kanske kommer det finnas sökmotorer eller appar som värderar förskolor utifrån olika faktorer? På så sätt kan föräldrar enklare jämföra förskolor då det är dags att välja. Skulle detta hända tror vi att förskolans gård skulle få en mer betydande roll och att mätbara faktorer, som gårdens storlek, kan komma att lyftas fram. Detta menar vi, skulle vara ett incitament för förskolor att satsa mer på sina utemiljöer.

Vi, liksom andra vuxna, hade bilder av färgglada och tillrättalagda platser när vi i början av arbetet funderade på goda exempel av förskolegårdar. Under utbildningen hade vi sett eleganta förslag på lekmiljöer där färgglad gummiastfalt lagts i matchande mönster och flashiga lekredskap står prydligt uppställda. Bland annat hade vi sett Superkilen av Topotek 1 och Malmö Stads olika temalekplatser. Sådär i efterhand kan vi konstatera att dessa lekmiljöer i mångt och mycket är ordnade på vuxnas villkor. Det finns ett stort fokus på det visuella intrycket. I forskningen kryper en annan bild av barns lekmiljöer fram. Det är platser som beskrivs som varierade, kaosartade, naturlika och formbara med mycket löst material för barnen att leka med. Med detta inte sagt att ovan nämnda exempel är dåliga platser för lek, men det är viktigt att komma

ihåg att en förskolegård inte har samma krav som en lekplats. En förskolegård skall fungera för alla barn, året om, medan en lekplats besöks mer sällan.

Förskolegårdens utseende och funktion är också kopplad till förvaltning. Ibland ter det sig som om förvaltningen glöms bort när en miljö anläggs. Många miljöer förväntas i princip vara underhållsfria. På förskolan råder en speciell situation där delar av gårdens förvaltning skulle kunna ske inom verksamheten som en del av den pedagogiska verksamheten. Hur detta skulle kunna lösas är något man skulle kunna studera ytterligare.

VAD HÄNDER SEDAN?

Det finns många aspekter som påverkar hur arbetet praktiskt kommer att användas vidare. Förhoppningsvis kommer förslaget genomföras, om inte i sin helhet, så valda delar. I första hand är det de befintliga delarna av gården som kommer att förändras. Vad gäller Skogsgården är det tyvärr inget vi tror kommer realiseras inom de närmsta åren, men förslaget skulle kunna utgöra en långsiktig målbild. Slutligen är vi övertygande om att förslaget skulle innebära en bättre och mer stimulerande lekmiljö för barnen på Vittra.

EPILOG

Den 17 juni 2013 presenterade vi vårt gestaltungsförslag för representanter på Vittra och Hemsö. De visade stor entusiasm och tyckte att vi genomfört ett bra arbete. Rektor Ingeborg Moestam kunde också berätta att Vittra fått pengar för att rusta upp en första del av förskolans gård, den så kallade Framsidan. Planerna på vad som kommer förverkligas hämtar inspiration från det förslag vi tagit fram under vårt examensarbete. Till vår glädje kommer sandytorna minskas och ett fast soltak med ribbor byggas. Enligt planerna kommer även en kulle att uppföras och grillen flyttas till ett nytt läge på framsidan. Förhoppningsvis planteras också fler träd. Som present från föräldrarna har förskolan önskat sig ett par körsbärsträd till entrén. Den 25 juni planeras ett event där "det första spadtaget" skall tas tillsammans med oss, representanter från Hemsö, markfirman och självklart även barnen, förskolelärarna och rektorn på Vittra Vallentuna.

KÄLLOR

Boverket (2006). *Lär känna din ort – metoder att analysera orter och stadsdelar*. Karlskrona: Boverket, publikationsservice

Boldemann, C. Dal, H. Blennow, M. Wester, U. Mårtensson, F. Raustorp, A. & Yuen, K. (2005). *Förskolemiljöer och barns hälsa SCAMPER*. Rapport från Centrum för folkhälsa, Avdelningen för folkhälsoarbete, Stockholms läns landsting

Chronvall, S. (2010). *En handbok i utformning av förskolors utemiljöer : trädgårdar att lära och leka i*. (Examensarbete). Uppsala: SLU, Institutionen för stad och land

de Laval, S. (1998). *Gåtur - metod för utvärdering*. Publicerad i tidskriften Nordisk Arkitekturforskning nr 4 1998

Lenninger, A. & Olsson, T. (2006). *Lek äger rum*. Stockholm: Formas

Lenninger, A. (2012). *Fula, skitiga och elaka*. Movium Magasin, nummer. 4, ss. 32-34.

Lindgren, M. (2012). *Det här är min skolgård : tillvägagångssätt för medbestämmande och ökad trivsel i skolmiljön*. (Examensarbete). Uppsala: SLU, Institutionen för stad och land

Lindholm, G. (1995). *Skolgården - vuxnas bilder, barns miljö*. (Doktorsavhandling utförd vid Institutionen för landskapsplanering, SLU, Alnarp) Alnarp : Movium

Lynch, K. (1960). *Image of the city*. Cambridge: M.I.T. Press

Mårtensson, F.(2004). *Landskapet i leken – en studie av utomhuslek på förskolegården*. (Doktorsavhandling). Alnarp: SLU, Institutionen för landskapsplanering

Mårtensson, F. (2011). *Lek på egna villkor i gröna utemiljöer*. Specialpedagogisk tidskrift - att undervisa 4-2011

Nationalencyklopedin. (2013a). *Lek*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.ne.se/kort/lek/1131977> [2013-04-16]

Nationalencyklopedin. (2013b). *Motorik*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.ne.se/kort/motorik> [2013-04-16].

NCU. (2013). *NCU:s definition av utomhuspedagogik*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.liu.se/ikk/ncu?l=sv> [2013-06-19].

Norén-Björn, E. Mårtensson, F. Andersson, I. (1993). *Uteboken*. Barnmiljörådet, Movium. Stockholm: Liber Utbildning

Olsson, T. (2010). Gröna Fakta 7/2010. *Lekens natur*. SLU: Utemiljö och Movium - Centrum för stadens utemiljö.

Skolverket (2009). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes kundservice.

Skolverket (2012). *Fler barn än någonsin i förskolan*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/statistik/2.4317/2.2552/fler-barn-an-nagonsin-i-forskolan-1.170263> [2013-02-15]

Skolverket (2003) *Fler barn i förskolan men oförändrade gruppstorlekar*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/press/pressmeddelanden/2003/fler-barn-i-forskolan-men-oforandrade-gruppstorlekar-1.12343> [2013-05-08]

Stockholm Stad (2012). *PM 2012: RIV* (Dnr 322-3623/2006). Stockholm Stad: PM

Vallentuna Kommun (2011). *Om Vallentuna*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.vallentuna.se/sv/om-vallentuna/> [2013-04-10]

Vittra (u.å.). *Om Vittra – Nyfikna ungar är det bästa vi vet*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.vittra.se/Adm/Ovrigt/OmVittra/V%C3%A5rpedagogik.aspx> [2013-02-01]

UNICEF Sverige (2009). *Barnkonventionen – FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Unicef

BILDER

Alla bilder är fotograferade av Matilda Nilsson och Sofia Arvidson om inget annat anges. Fotografier på barn publiceras med tillstånd från förskolan.

Övriga bilder:

Lissy Boesen Design. Bild s. 60

White, fotograf: Göran Ekeberg. Bild s. 51 & 54

BILAGOR

BILAGA 1

Här nedan kan frågorna i enkäten till föräldrarna ses.
För att se en sammanställning av svaren, se bilaga 2.

Enkät om förskolans utemiljö

Med denna enkät vill vi samla in dina åsikter om ditt barns förskolegård. Tillsammans med samtal, observationer och inventering av platsen ska enkätsvaren sedan ligga till grund för ett förslag på ny utformning av gården. Vi genomför arbetet som en del av vårt examensarbete inom landskapsarkitekturutbildningen på SLU.

Enkäten lämnas till förskolan senast torsdagen den 7 mars.

1. På vilket sätt tar sig du och ditt barn till förskolan?

2. Vad tycker du om den befintliga förskolegården?

Vad är bra med dagens gård? Är det något som är viktigt att behålla?

Vad är dåligt med dagens gård?

3. Använder flickor och pojkar gården på olika sätt?

Vad gillar flickorna att göra på gården?

Vad gillar pojkarna att göra på gården?

4. Ska det finnas olika aktiviteter för olika åldersgrupper på gården?

Vad passar för 1-2 åringarna, 3-4 åringarna respektive 4-5 åringarna?

5. Vad är förskolegårdens roll?

På vilka olika sätt bör förskolegården kunna användas?

6. Vad vill ni att man ska kunna göra på gården i framtiden?

/Tack på förhand

Matilda Nilsson & Sofia Arvidson,
landskapsarkitektstuderande, SLU

BILAGA 2

Sammanställning av enkäter till föräldrarna. Här redovisas svaren vi fått in via enkäter från föräldrarna i sin helhet. Totalt fick vi in 22 svar.

1. På vilket sätt tar sig du och ditt barn till förskolan?

Oftast med bil, ibland promenerar vi.
Bil eller promenad
Oftast bil
Med bil
Med bil
Oftast med bil
Med bil
Vintertid med bil, sommar vanligtvis med cykel eller vagn.
Vi går, åker vagn eller åker bil.
Bil, vi bor för långt ifrån.
Till fots (med barnvagn eller pulka, som lämnas i förrådet vid Vittra)
Beror på vem som lämnar, bil alt går/cyklar
Oftast till fots med barnvagn. Ibland med bil.
Promenerar, kommer in ena eller andra grinden.
Promenerar oftast.
Roslagsbanan eller bil.
Går
Till fots eller bil.
Bil eller till fots.
Med bil (tyvärr) eftersom vi bor en bit bort från förskolan.
Bil/går.
Tåg, bil eller cykel.

2. Vad tycker du om den befintliga förskolegården? Vad är bra med dagens gård? Är det något som är viktigt att behålla? Vad är dåligt med dagens gård?

Tråkig. Finns nästan inga leksaker till barnen. Inte ens lösa leksaker som tas fram.

Inte så bra, det som är negativt är; utsatt för sol, platt, mycket asfalt, få grönytor och växter, magert med lekutrustning, liten yta.

Bra: stor yta, fotbollsplanen, sandlådorna, närheten till grönområdet.
Dåligt: mycket asfalt, damm och sand. Tråkigt att stora klätterställningen försvann.

Vi gillar den. Det är kanske lite för mycket asfalt. Viktigt för vårt barn är sandlåda, rutschkana, gunga och springa.

Bra: att den är relativt stor. Dåligt: att det inte finns något på den, t ex Klätterställning, rutschkana etc.

Bra: barnvagnsförråd, balansbräda och snurra. Dåligt: Tråkig, händelselös, fantasilös, platt. Saknar gungor och rutschbana.

Bra: den tidigare lekställningen var bra, att det finns en egen yta för de mindre barnen. Dåligt: mycket asfalt, lite grönt, för lite skugga på sommaren.

Bra: översikt, möjlighet att dela upp framsida och baksida (som används mest sommartid då det finns skugga där), hårda ytor för cykling och bollstuds, central sandlåda att cykla/springa runt. Dåligt: Planteringskärl som inte nyttjas fullt ut (beroende på pengar eller intresse?), för lite lummighet/växtlighet/skrumslen och vrår att leka i och gömma sig i, förhållandevis för mycket hårda ytor (asfalt gör ont att ramla på!).

Bra: storleken, sandlådan. Dåligt: skötseln (dålig skottning, bör sopas oftare), brist grönska, solskydd saknas.
Känns lite tråkig sedan klätterställningen togs bort. Inte så mycket att göra.

Bra: att det finns ett förråd för barnvagnar. Dåligt: det mesta tyvärr. Dålig avvattning; på våren när snön smälter bildas stora vattenpölar runt sandlådan och i förrådet. Förra året var det en mindre sjö i förrådet, ser ut att bli det i år också. Sandlåda och bara hårdgjord yta gör att det är sand överallt på sommarhalvåret. Det finns ingen skugga, klätterställningen som fanns är bortflyttad, få växter, bara hårdgjord yta, dåligt underhåll på vintern med tanke på snöröjning och isbildning. På sommaren blir det väldigt varmt, som en gryta. Klätterställning och utmaningar för grovmotorik skulle vara bra på nya gården, även sandlåda, bänkar och bord. Förrådet skulle behöva vara lite större och höjas upp för att få fall ut från fasaden så att det inte blir vatten stående i det. Storleken på gården är också viktigt, den får ej bli mindre, är redan liten som den är.

Bra: sandlådan. Dåligt: klätterställning saknas, stökigt i utförrådet, bänken är sönder (ett rör).

Den klätterställning som flyttades tyckte vår dotter var rolig. Någon liknande ställning behövs. Gungor i olika former är roliga, en helikopter skulle vara roligt. Det är tråkigt med mycket sand, skulle vara roligt med lite mer grönt och naturliga skogsdelar. Idag upplever man gården ganska "trist" men det är svårt att säga exakt vad som gör den mer spännande och rolig.

Bra: baksidan; barnvänligt med lekstuga och sandlåda till de minsta barnen, bra även med skugga mot stark sol och skönt med gräsmatta. Borde användas mer. På framsidan är förrådet bra där man kan lämna barnvagnarna, annars är mycket tråkigt, finns inte så mycket att leka med just nu. Dåligt: med framsidan; skötseln vintertid, det är svårt att komma in med vagnen i förrådet på grund av att ingen tar bort is och snö. Grindarna är svåra att öppna och stänga vintertid. Mycket vatten på gården vid töväder.

Bra: två sidor av huset som utnyttjas olika dagar (beroende på väder/temperatur). Dåligt: Alldeles för lite gröna ytor såsom träd, blommor, gräs. Inga gungor.

Bra: att den är relativt stor. Dåligt: att klätterställningen är borta, att det är så sandigt/smutsigt/blött, att det bara är en plan yta (sand respektive asfaltsyta).

Tidigare, innan klätterställningen flyttades var gården okej. Nu ser det väldigt tomt och tråkigt ut. Saknar gungor. Skulle kunna ha mer växtlighet både på fram och baksidan.

Kanske lite för lite saker för att hålla igång aktiviteterna på gården. Tex gungor, klätterställning, rutschkanor, enklare typer av mål (för fotboll, bandy el dyl.) Dåligt att inget sådant finns.

Idag är gården ganska tråkig.

Inte så inspirerande, baksidan är okej för de minsta barnen men det skulle behövas mer. Mer grönt! Kanske någon odling som de stora barnen får sköta om. Gungor till de minsta barnen. Klätterställning som är anpassad till mindre barn. Fler basketkorgar, liten rutschkana. För de stora barnen känns gården för liten.

Bra: gården ligger nära till naturen. Dåligt: idag finns ingen möjlighet att leka/sitta i skuggan, det är sand överallt på gården som man tar in med skorna, dåligt att man inte har gungor och klätterställning för dagisbarn.

3. Använder flickor och pojkar gården på olika sätt? Vad gillar flickorna att göra på gården? Vad gillar pojkar att göra på gården?

Flickorna gillar att leka "mamma-pappa-barn", klättra, gunga och åka rutschkana. Pojkar leker pirater, klättrar och springer runt.

De små barnen har nog lika behov. Tycker inte att det borde vara någon skillnad när dom går på förskolan. Kanske att killar är mer fysiska och gillar att cykla och springa men det beror nog också på varje individ. Bra med stor sandlåda. Kanske några lekhus vore bra där barnen exempelvis kan leka affär.

Tror inte att det är så stor skillnad.

Ingen kommentar

Är svårt att svara på eftersom jag som förälder i regel inte är där när barnen leker. När klätterställningen fanns var både flickor och pojkar där. Jag upplever även att båda könen gillar sandlådan. När det går att cykla så görs det av båda könen.

Pojkar plaskar och leker i sandlådan.

Jag tycker inte att mans ka göra skillnad på pojke- och flickaktiviteter, det känns omodernt. Fråga istället vad barnen gillar att göra på gården!

När barnen är små leker de mer på likvärdigt sätt. De leker gärna i sandlådan, cyklar, hoppar hage, kastar boll, ritar med gatukrutor, gungar osv. När de blir äldre dras pojkarna till fotbollsplanen och flickorna stannar ofta kvar på gården. Bra vore det om man kan hitta något som både flickor och pojkar kan leka med tillsammans.

Generellt bör det inte vara en könsfråga utan snarare en fråga om intresse. Det bör finnas aktiviteter för både aktiva barn som har behov av att röra sig och plats för lugnare lekar. Många leker ju lekar i form av "familj" så kanske något som främjar den typen av lekar också?

Pojkar leker krig. Flickor leker lekar och mamma-pappa-barn. Ibland får vi gå till skolans gård till klätterställningen.

Ingen aning, förhoppningsvis inte. Vi hoppas att den nya gården inte gör någon skillnad på flickor och pojkar.

Leka med saker som triggar deras fantasi.

Vet ej.

En fråga att ställa till pedagogerna!

Vi upplever ingen skillnad.

Vår flicka gillar att gunga!! Gillar trehjulingar, klättra, sandlåda och lekhus.

Vet ej.

Vi tycker att användningen är det samma men att intresse för varje barn kan variera.

Jag tror att de använder gården på liknande sätt oavsett kön.

Upplever att pojkarna använder sparkcyklar, trehjulingar mer än flickorna. Annars ser jag inga stora skillnader.

Dom leker väl med lika föremål men använder dem till olika lekar. Men båda könen vill gunga, klättra, gräva och bygga.

Tror inte det. Våra barn vill klättra och gräva, gunga och balansera och kunna gömma sig.

4. Ska det finnas olika aktiviteter för olika åldersgrupper på gården? Vad passar för 1-2 åringarna, 3-4 åringarna respektive 4-5 åringarna?

4-5 åringarna vill klättra, kanske även ha en öppen lekstuga där de får leka mamma-pappa-barn. 1-2 åringarna tycker om att gunga, leka i sandlådan. 3-4 åringarna leker i sandlådan, gungan, börjar klättra och leka i lekstugan.

Ja. De små barnen tycker nog allt är spännande men som 5 åring vill man ha mer utmaningar.

Det bästa är nog aktiviteter anpassad på bästa sätt för alla åldersgrupper.

Oavsett ålder är sandlåda o. gungor ett bra alternativ. Olika klätterställningar som är utmanande för alla åldrar vore bra, även om det naturligtvis är svårt p.g.a. platsbrist. Jag tror att det även är bra att bevara den befintliga natur, vilket är svårt nu, men kanske går att återskapa lite. Mer grönska att utforska. Att få utforska vatten mer, t.ex. ngn form av vattenbana/vattenfall.

Ingen synpunkt, men mitt barn (pojke, 6 år) tyckte det inte skulle vara så.

Kan ju vara bra med lite bredd – t.ex. gungor för både stora o. små. En inte lika farlig klätterställning som den förra. Sandlåda är populär de första åren framförallt.

1-2 åringar: som tidigare baksidan, alternativt det inhängande området utanför deras avdelning. Skyddar de små mot äldre barn som cyklar fort & inte tänker sig för, Jätte bra idé! Leksaker anpassade efter deras ålder. 3-4 åringar: cykla, spela fotboll, utflykt till skogen ibland, hoppa hage, rita med krita ute. 4-5 åringar: mer utflykter till olika lekparkar. Finns inget just nu till dessa barn förutom fotbollsplanen.

Det bör finnas olika områden för olika åldrar. Gården kan upplevas som väldigt rörig när det är många barn. Det känns då ibland som de små barnen blir lite "överkörda" av de stora barnen.

1-2: mindre saker. 3-4: olika saker. Hexagonerna vill ha nya saker, basket, basketplan, fotbollar.

Ingen aning.

Absolut!

1-2: sandlådor, gungor. 3-4: gungor, klätterställning, 3-hjuling. 4-5: klätterställning, gömställen, buskar, träd, kompost.

Absolut! 1-2: sandlåda, vattenlek. 3-4: cykling, bollek, sandlek, vatten! Utforska skogen. 4-5: cykling, bollek, sandlek, vattenlek, mer o. mer verbal kommunikation, utforska skogen. Tror jag! En fråga för pedagogerna!

Ja, mycket viktigt! 1-2 år: sandlåda, hus för lek. 3-4 år: cyklar, rutschkana, klätterställning. 4-5 år: klätterställning, fotboll o. sport.

Bra om det finns något för alla.

Ja det behövs aktiviteter för de olika åldrarna.

Ja... vårt 3 åriga leker dock gärna med 5 åriga. 1-2 år har helt andra behov. 3 åring gillar sandlåda, pyssla i den men även lekar där hon ska springa eller göra något.

Större barn bör få mer vara mer i närliggande skogsdungar, blir lite väl crowded på gården.

Ja, det tycker jag är viktigt. Den bör anpassas för de olika åldrarna. Framförallt behöver 1-2 annan lekutrustning än 3-5 åringar.

Men om gungor byggas är det nödvändigt med ett staket runt,

(hoppas det blir gungor)

4-5: gungor, hinderbana, buskar att gömma sig i, klätterställning, (sandlåda), bilar, cyklar, vagnar, låtsasdjur, fotboll eller bollar att kasta. Gärna en liten kulle för lek och pulka. Möjlighet till lite hemligare hörn även där man kan gömma sig lite.

5. Vad är förskolegårdens roll? På vilka olika sätt bör förskolegården kunna användas?

För lek, rörelse i olika former och för olika åldersgrupper och lekgrupper.

Att kunna leka och ha kul. Att barnen inte ska känna ett motstånd till att vara ute och leka på gården.

Att leka o. möjlighet att utvecklas.

Både för lek, motion och pedagogiken.

Förskolegården är till för barnen o. ska vara en plats för barns lek o. utforskande. Den ska vara användbar oavsett årstid, t.ex. nu på vintern inbjuder den inte nämnvärt. Gården ska innehålla olika "hörnor"/platser där barnen kan få uppleva att de får leka ostört. Gården ska utmana barnens grovmotorik.

Främst för fri lek, i andra hand för pedagogiska syften.

På många sätt! Barnen tillbringar stor del av dagen (ffa vår/sommar/höst) på gården. Mkt yta för lek o. spring samt en del bra "leksaker" typ gungor/klätterställning. En bra plats där man kan sitta och äta/rita/pyssla. Mkt grönt – växter o. träd!

Vore bra om den kunde kombineras med olika leksaker & aktiviteter för både små & stora barn, för gemenskap och lek.

Det är bra att barn är ute och där få möjlighet att öva färdigheter som inte är så enkla inomhus. De ska kunna öva sin motorik genom att klättra, springa m.m. Det är ju också bra att kunna använda vatten, sand & andra saker för att förstå lite av fysikens lagar.

Fri lek!

För lek och lärande!

Vara en bra miljö som uppmanar barnen till olika typer av lek.

Umgänge, lek, "utbildning", mellanmål

Inspirera till lek, interaktion – mellan barn o. med uteliv, utforskning, fantasi, öva upp grovmotorik/finmotorik, äta mellanmål, undervisning.

Frisk luft, stimulera till lek, inspiration och lärande, möjlighet att flytta ut inomhusaktivitet, äta mat/mellanmål.

Lek, öva motorik, öva balanssinnet, grupplek.

Hjälpa barnen att använda sin fantasi. Hjälpa barnen att använda kroppen, utveckla motorik.

Förskolans lärare skulle kunna även ute utveckla barnens förmåga att leka enligt regler, i samspel och grupp. Till exempel skattjakt eller hoppa i grupp...

Att barnen får röra på sig, får frisk luft och självständig/fri lek. Fantasin får flöda...

Inspirera barnen till lek. Vara en yta för gemenskap. Den ska stimulera barnens fantasi. Växtodling, experiment, utforskande.

Till stimulans för olika lekar. T.ex. husbil som i bilparken ovanför dagis. Där kan dom leka bil, leka hus, mamma, pappa, barn i huset bakpå, och en rutschkana på taket. Rörelse/motion/Balans. T.ex. använda sig av gungbrädorna på gården, förhindra/kombinera, med nergrävda däck, stubbar etc. Som barnen kan balansera/hoppa och klättra på, som en bana. Bygga och skapa. Sandlådan. Men gärna med skydd för solen!!

Lek för barnen. Möjlighet att kunna sitta. Möjlighet till skugga. Vinteraktiviteter. Bra belysning vintertid. Ge barnen balans och styrka.

Platta ytor för cykel, mjuka ytor för lek. Naturupplevelse. De mindre barnen går sällan ut i skogen.

6. Vad vill ni att man ska kunna göra på gården i framtiden?

Lek i sandlådan, lekstugan (öppen), åka rutschkana, klättra, kanske även leka boll.

Stor sandlåda, mindre klätterställning eftersom den förra togs bort, kunna ex: hoppa hage, spela basket, kunna cykla, gunghästar, ev. gungor.

Leka i sandlådan, åka rutschkana, cykla med typ trehjuling, något att hoppa på.

Aktivera både kropp och sinne.

Gunga, göra "vägbana" för cyklarna med vägskyltar o. liknande som gör det mer vanligt. Klätterställning, mer roliga "tillbehör" typ sandleksaker, hopprep, rockring, ngt som utmanar balansen.

Klättra, leka kurragömma, kull, "piratbåt" (enl, mitt barn i pojke, 6 år)

Nån form av solskydd för varma dagar kan ju vara bra också. Kanske nån form av grönsaksland där barnen kan prova odla t.ex. morötter, jordgubbar, smultron o. dyl?

Förslagsvis; att bygga en öppen lekstuga för barnen. Att kunna klättra in på många olika ställen. Ingen dörr att klämma sig i. Att sätta tak över den befintliga sandlådan. På det sätt, skydda barnen mot sol alternativt regn. Blir på så sätt inte lika smutsigt & förhindrar att barnen bränner sig. Ser gärna att det byggs en stor båt, istället för en klätterställning, som förhindrar många tidigare skador på barnen, dvs. brutna nyckelben & andra nackskador. Gärna bygga bänkar & bord, att sitta vid – mellanmål, som alltid finns ute. Eventuellt en tunnel att krypa i.

Leka! Samtala/ha bra sittplatser som ger barnen (o. vuxna) möjlighet att sitta ner i mindre grupper runt omkring på gården. Som en trädgård där man har sittplatser beroende på var sol, lä, skugga finns olika tider på dagen.

Gunga, klättra och balansera(klätterställning och/eller äventyrs-/hinderbana, ha picknick i gräset, sitta i skuggan och äta mellis(på sommaren), en "naturbana" med t.ex. kompost, planteringslådor, bärbuskar, ha t.ex. sommaravslutning, gården utformad som små "rum" mha t.ex. buskar, träd, spaljéer.

Leka på ett säkert sätt, med flera olika saker. Ge barnen stimulans.

Inspireras till mer fantasilek genom att bryta upp den förhållandesvis kala/platta gården med växtlighet el./och skulpturala element t.ex. gupp/kullar eller mer abstrakt. Se referens Täby Kyrkby C – allmän lekplats/aktivitets park + Vasaparken.

Olika former av lek, anpassa till olika ålder, säkerhet är viktigt, äta mat, även lugnare aktiviteter som sagor m.m.

Gunga, leka, ha kul, utflykt.

Ha fler "stationer", inte bara en "gård".

Leka i sandlåda så att de, lam leka själv men även leka i grupp med läraren som ger uppgifter. AH flicka ute uppskattas.

Klättra, mer fysiska utmaningar.

Balansträning, Klätterredskap anpassad till åldrarna, växtodling, bärbuskar (t.ex. vinbär är populärast), sandlådor, gångar/labyrint t.ex. av växter eller stenar, nivåskillnader – idag är gården helt platt!

Gunga, hoppa, klättra, gräva, köra 3-hjuling, leka affär, mamma, pappa, barn.

Möjlighet till skugga på sommaren utan att behöva gå till baksidan. Tänk på vinteraktiviteter. Oftast väldigt trist på vintern.

BILAGA 3

Följande är en sammanfattning av det insamlade materialet från Gåturena med barnen samt samtalen med förskolelärarna. Materialet presenterar kortfattade svar på frågorna *Vad leker barnen? Vad vill barnen ha på gården?* och har samlats in under Gåturena med barnen. Även frågorna *Vad behövs för de äldre barnen?* samt *Vad behövs till de yngre barnen?* presenteras och kommer från samtalen med förskolelärarna.

Vad leker barnen?

*Labyrint – ett barnprogram från TV med spänning och problemlösning.
Mamma, pappa, barn
Motorcykel
Samla isbitar
Solar
Stafett – springtävling
Sandkakor – kakaffär
Gräva i sandlådan
Lek i sandlådan med bilar
Bygga sandslott
Leka kull
Hoppa i vattenpölar
Inte nudda mark*

Vad vill barnen leka med på gården?

*Bergochdalbana
Vattenrutschkana
Klätterställning som har en källa under, som man kan dricka ifrån
Ett hus med en hiss
Hus som sitter ihop med platt tak så man kan sitta på det*

*Lekhus
Kiosk
Guldig motorcykel
Blå & röd bil
Tåg
Tunnelbana med en mikrofon
Blommor, fjärilar, regnbåge, rosett och hjärtan
Utklädningslåda, så man kan klä ut sig till riddare, superhjälte, drake osv.
Fotbollsplan och kläder*

Vad behövs till de äldre barnen?

Grovmotorisk träning – balans, klätter och höjdskillnader.

Lek på gömda platser

Sitta i mindre grupper

Saker man kan flytta på och ändra själv...

Holkar – saker att krypa in i, leka, gömma sig, ha en egen plats eller skydda sig för väder.

Variation och valmöjlighet; möjlighet för barnen att välja att vara på olika platser/göra olika aktiviteter. Idag är gården ett stort rum och det finns ingen möjlighet att dra sig undan och leka avskilt i mindre grupper. Men det ska ändå vara möjligt att hålla uppsikt för förskolelärarna.

Fler sittplatser – av olika slag och på olika ställen, på baksidan finns idag inga sittplatser alls, istället måste man sommartid bära ut stolar från klassrummen. Även fler sittplatser i barnhöjd. Platser att sitta och äta mellanmål. Kanske ett indiantält?

Väderskydd – även väderskyddade sittplatser då de ofta är utomhus trots regn och blåst.

Ett annat staket. Någon upplevde det som tråkigt och fängselikt, de skulle även vilja ha möjlighet att fästa upp pedagogiska inslag som exempelvis flyttbara vattenrännor för att låta barnen prova att leka med vinklar och höjdskillnader.

Sandlådor är bra men gärna fler och mindre än den jättestora som idag finns på gården. Det skulle underlätta om barnen kan få vara på lite olika ställen så att de inte stör varandra lika mycket.

En variation av material – för sensoriska upplevelser. Kan man byta asfalt till grus? Mjukare material? Idag får barnen bara gå barfota i sandlådorna, utanför är för farligt. På baksidan får de gå barfota på gräset. Mer gräs?

Utnyttja kantzonerna, i dagsläget är gården ett stort rum, tidigare med ett stort redskap i mitten, men hellre utnyttja kantzonerna för bättre utnyttjande av gården.

Mer grönt!

Terräng med höjdskillnader – möjlighet att låta barnen

Sandlådor för de mindre barnen

En naturhörna, odling och kompost, samt ett bord eller någonstans att hålla till då man ska så mm. Frukter och bär passar de äldre barnen, de yngre kladdar och äter upp bären innan de mognat.

Grillen skulle kunna flyttas – men den används sommartid

Tåg, bil, båt; redskap att leka med.

Solskydd behövs, framförallt över sandlådor.

En "bygghörna", möjlighet att vara någonstans och bygga under övervakning.

Cykelslinga med övergångsställen, bensinmack och egen skyltning.

Förslagsvis kan man ha skyltar med symboler på, eller som barnen målar själva.

Vad behövs till de yngre barnen?

Sandlådelek

Sittplatser

I buren vill de även ha ett förråd som rymmer "Bobbycars" (kan ställas på hylla) och minst två dubbelvagnar men även mindre leksaker som sandlådeleksaker. (ca 2x3 m2)

Variation i material – upplevelser!

För de små barnen fungerar bildäcken på baksidan att hänga och klättra på.